

כיקרוב

בלימוד החסידות ובדרכי החסידות

המעגל שנסגר
מארבע כנפות הארץ:
קוסטרומה, רוסיה

פנחס ואליהו
שבכל נפש
התוועדות עם
הרב אשר פרקש

חמה ולבנה,
תורה שבכתב ושבעל פה
פניני חסידות
מסוגיות הדף היומי

לעשות 'קמט' בסידור
הרב מנחם דב דוברוסקין

זדהג כצאז יוסף

מזל מעצמה
רודפת דת
המפעילה
מנגנון דיכוי
רצחני ומפילה
את חיתתה על

הכל, מתייצב יהודי ובוחר
להתעמת עמה גלויות, כשהוא פועל ללא
מורא למען אחיו העטופים ברעב ללחמה של
תורה • עם היכנסנו לשנת המאה לגאולתו של כ"ק אדמו"ר
רבי יוסף יצחק זי"ע מליובאוויטש בי"ב-י"ג בתמוז תרפ"ז, כי
קרוב מגיש פרק בתולדות חייו רצופי מסירות הנפש

כל ישראל נקראים על שם יוסף, לפי שהוא
פירנסם וכלכלם צימי הרעב (רש"י)

הוציאה ממסגרת נפש

במלחמת הרשע. מראה פנים בית הסוהר
שפולרקי, אליו הובל הרבי הרי"צ

”רק גופותינו נמסרו בגלות ובשעבוד מלכויות, ואילו נשמותינו לא נמסרו לגלות ולשעבוד מלכויות” • עם היכנסנו לשנת המאה לפרשת המאסר והגאולה שהסעירה את העולם היהודי, מגיש הרב שניאור זלמן רודרמן יריעה מרתקת המבוססת על יומנים ומסמכים אותנטיים, על הרקע שקדם למאסרו של כ”ק אדמו”ר הריי”צ מליובאוויטש זי”ע, עמוד מסירות הנפש בדורו, ועל גאולתו הניסית בי”בי”ג בתמוז תרפ”ז • ברוך הגומל לחיבים טובות

אדר ראשון תרפ”ז

אחרי לילה של נסיעה ארוכה ברכבת מלנינגרד (כיום ס. פטרבורג) למוסקבה, נכנס משמשו של הרבי הריי”צ לתאו ומסר לו כי הנוסע בתא השכן מבקש להיכנס ולשוחח עמו. הרבי הביע את הסכמתו וכעבור כמה רגעים הופיע האיש.

הוא קד קידת נימוסין והתיישב. ”קוראים לי מארק סמיונוביץ’ בשקוב”, הציג האיש את עצמו. ”הנני יו”ר מועצת השלטון בצ’ליאבינסק וחבר הגרפאו [המשטרה החשאית] הכללית”, הוסיף. ”ואדוני?”, שאל מיד, ”מה שמו ותוארו?”.

”שמי יוסף יצחק שניאורסון ותוארי הוא – יהודי”, ענה לו הרבי. לאחר הרהור קל הוסיף הרבי: ”אדם יכול לשאת תארים שונים, אך כולם בני חלוף. לעומת זאת, התואר ‘יהודי’ הוא נצחי, שכן ישראל אף על פי שחטא – ישראל הוא!”.

שריר דק זע במחצו של האיש. לרגע הוא השפיל את עיניו אך מיד שב והישיר את מבטו. ”נולדתי באורשה, שבאזור מוהילוב”, החל לומר. ”הוריי וזקניי היו חסידי ליובאוויטש. שני הסבים שלי, מצד אבי ומצד אמי, עוד הלכו ברגל אל רבותיהם בליובאוויטש – רבי מנחם מענדל [כ”ק אדמו”ר הצמח צדק] ורבי שמואל [כ”ק אדמו”ר מהר”ש]”.

נראה היה כי העיסוק בעברו המשפחתי מכביד עליו. הוא עצר את שטף דבריו ושאל באיזה מלון במוסקבה יתאכסן הרבי. ”במלון ‘סטארא ורווסקאיה’”, ענה הרבי. ”היו בריאים והצליחו בדרככם”, איחל ויצא.

באקדחים שלופים

כעבור יומיים, בעוד הרבי שוהה במלון, הופיע בשקוב על מפתן החדר. הרבי קיבלו במאור פנים, והוא המשיך לגולל את סיפור חייו מהנקודה שבה עצר בפעם הקודמת. הוא סיפר כי עד גיל שבע עשרה למד בישיבה, ולאחר מכן זנח את דרך היהדות והצטרף למהפכנים הקומוניסטים.

לפתע נפתחה דלת החדר בפראות וארבעה אנשים התפרצו פנימה, אוחזים בידיהם אקדחים שלופים. אחד מהם היה קראטוב, איש היבסקציה (קיצור של ‘בריסקיה

סקציה – המחלקה היהודית במפלגה הקומוניסטית), שישב במשרד המלון ומשם פיקח על אורחי המלון ומעשיהם. הוא הכיר וזיהה את הרבי. ”האזרח שניאורסון, אתה עצור!”, קרא וקצף על שפתיו. ”אל תזוז ממקומך; אם תזוז אירה כך!”, צעק. רבנו לא הגיב והוא המשיך בצעקותיו. ”היכן חפציך? רצוני לבדוק אותם. גרישקה, סגור את הדלת!”, הורה לאחד מאנשיו.

בשקוב הביט בנעשה והחליט בשלב הזה לגזור על עצמו איפוק.

קראטוב הורה לחבריו לבדוק את החדר ביסודיות. השלושה החלו להפוך את חפציו של הרבי ולפורם על הרצפה, בעוד קראטוב עצמו מתיישב בגסות על כיסא ומספר כיצד רתם באמצע סלבו עירו שני רבנים לעגלה טעונה זבל והריצם ברחובות העיר עד שאפסו כוחותיהם. ”אנחנו הצעירים הנאורים, חברי תנועת ה’קומסומול’ [תנועת הנוער הקומוניסטית], נעשה בכס שמות ונעקור את הרבנים הפנטיים מהשורש... לפניך שתי ברירות – למות מכדור רובה או להירקב באיי סולובקי”.

לפתע, כאילו לראשונה הבחין קראטוב בבשקוב, והחל להשתלח גם בו. ”עמוד, חבר, ונבדוק גם את כיסיך. אולי אתה אחד משליחיו של האזרח שניאורסון לבנות מקוואות ותלמודי תורה, או לתמוך באנטי מהפכנים!”.

זה היה הרגע שבו פקעה סבלנותו של בשקוב. הוא קם ממקומו, הסיר את כובעו מעל ראשו וזרק לעבר קראטוב וחבריו מילה כלשהי, תוך הצגת תעודה שהוציא מכיסו. פניו של קראטוב חוורו כסיד. הוא ושלושת מלוויו נסוגו באימה לאחור ונצמדו לקיר.

”גש אליי והצג את תעודתך”, הורה בשקוב לקראטוב בקול קר כקרת. האחרון היה מבוהל ומבולבל לגמרי. ”התעודה... השארתי אותה במשרדי...”, גמגם. בשקוב הורה לו למהר למשרדו ולהביא משם את התעודה. גם מהאחרים דרש לראות תעודות, אך הם הודו שאין בידיהם כל תעודה. ”עליכם לסור מחר למשרד הגרפאו, אל החוקר ירמלוב”, אמר להם.

כשחזר קראטוב והתעודה בידו, הורה לו

השלטון. תוך כדי שהיית הרבי במוסקבה זומן פוקס למשרדי הכולשת הרוסית בעיר.

"בראשת חודש אדר א' תרפ"ז ביקר הרבי מליובאוויטש במוסקבה", סיפר לימים פוקס (קובץ 'התמים' חוברת ז), "ואז הוזמנתי אל הגיפ"א ושאלוני האם נכון הדבר כי הרבי שניאורסון נמצא עתה במוסקבה, כי אסף סכום גדול להחזקת מוסדות הדת וכי מארגן [הוא] מאות צעירים להחזקת מוסדות הדת היהודיים בכל רחבי המדינה, וכן שמאות אלפי יהודים - חסידים ו'מתנגדים' - נשמעים לו ומכבדים אותו.

"מזרם השאלות ומסגנון הדיבור הבנתי כי בגיפ"א דנים על הרבי ופעולותיו וכי המצב הוא רציני מאוד. עניתי: 'את הרבי שניאורסון אני מכיר טוב זה רבות בשנים כמתעניין וכעסקן להטבת מצב היהודים. הכרתי עוד את אביו, הרבי הידוע [אדמו"ר הרשב"י], שעמד בראש כל עבודה ציבורית יהודית והיה מבקר תכופות לצורך זה בעיר הבריה. בהיותו תלמיד האוניברסיטה בלנינגרד אף ראיתי את סבו הרבי [אדמו"ר מהר"ש] שהסתכן אז בכיקורו את השרים הנוראים ביותר בקשר לפרעות שהתחוללו ביהודי קייב וניעז'ין, ובחוכמתו ואומץ ליבו הצליח להשקט את הרוחות הסוערות. הרבי שניאורסון הנוכחי, המשכתי, הוא 'איש אשר רוח בו' במלוא מובן המילה. לא ידוע לי אם תומך [הוא] במוסדות הדת, אבל אם נכון הדבר - ודאי לא תמצאו בפעולותיו פגיעה בחוק. ידוע לי שהוא עתה במוסקבה, אך לא ידועה לי מטרתו באור'."

עם שובו לביתו, הזעיק אליו פוקס את אחד ממקורביו הרבי והעביר באמצעותו מסר והמלצה לרבי הריי"צ - לעזוב את מוסקבה במהירות האפשרית ולשוב לביתו בלנינגרד. "למחרת", מוסיף פוקס וכותב, "פגשתי את המקורב הנ"ל

בשקוב לגשת גם כן למחרת אל החוקר ירמלוב במשרדי הגיפ"א, כדי שהלה ירענן את זיכרונוך בכל הקשור לחוקי הביקורים והחיפושים אצל אזרחים."

קרא טוב החל להתנצל ולבקש על נפשו, אך בשקוב שילח אותו ואת חבריו בכזו מהחדר. לאחר צאתם, התנצל בשקוב לפני הרבי באומרו כי אלה "צעירים שדעתם קלה". הרבי נפרד ממנו לשלום, וכשהדלת נסגרה עמד להתפלל תפילת ערבית. הוא ידע שאלולא המפגש המפתיע שזימנה לו ההשגחה העליונה יומיים קודם לכן, ברכבת, הערב הזה היה מסתיים אחרת לגמרי... בחסדי ה', הבכיר הקומוניסטי בחר ברגע האמת להתעלם מתפקידו הרשמי ולעמוד לצד אבותיו-זקניו, חסידיהם של רבותינו הקדושים, ובכך מנע - זמנית לפחות - מהצוררים לשלוח את ידם ברבי ובמלאכתו.

ההתרחשות המתוארת, בבית המלון, אירעה ב"ב באדר א' תרפ"ז, יומיים בלבד לפני פורים קטן של אותה השנה - תאריך החוקק באותיות של אש על לוח דברי הימים והמהווה ציון דרך דרמטי ובלתי נשכח בתולדות חב"ד.

תחת מעקב צמוד

בפורים קטן תרפ"ז העלה הרבי את עצמו על מוקד מקדשי ה', תוך שהוא מישיר מבט עז ונחוש אל תוך עיניהם הרושפות של רודפיו, רודפי היהדות.

אחרי שבע שנים של התנכלויות ושל הפחדות בלתי פוסקות, וכידיעה ברורה שבכל רגע ורגע עלולים השלטונות ועוזריהם היבסקיים לשים עליו את ידיהם הטמאות בכדי לגדוע את פעילותו היהודית הענפה ואולי גם - רחמנא ליצלן - את פתיל חייו, בחר הרבי להתעמת איתם חזיתית. באומץ לב שאין

לתארו במילים הוא התייצב מולם באותו ליל פורים קטן למלחמת חורמה חסרת פשרות.

אלא שכדי להבין את משמעות האירוע המדובר והשלכותיו, יהיה עלינו לחזור מעט לאחור.

בחדש אייר תרפ"ד, ארבע שנים אחרי הסתלקות אביו כ"ק אדמו"ר הרשב"ב זי"ע והתחלת כהונתו כאדמו"ר השישי בשושלת

חב"ד, אילצו השלטונות הרוסיים את הרבי לעזוב את מקום מושבו ברוסטוב שעל נהר הדרון - לשם גלה עם אביו ובני משפחתם שנים ספורות קודם לכן מהעיירה ליובאוויטש, מקום מושבם של אדמו"רי חב"ד כמאה שנה, בעקבות מלחמת העולם הראשונה - ולהתיישב בלנינגרד.

הם לא עשו זאת, כמוכן, מתוך כבוד ומפני שסברו שלנינגרד הגדולה והמטופחת ראויה לו יותר מאשר העיר הדרום מערבית המרוחקת, רוסטוב, אלא מתוך כוונה לשמור את צעדיו ולעקוב בשבע עיניים אחרי כל מעשיו ופעולותיו. למעשה מדובר היה באולטימטום חד משמעי שהם הציבו לו: בוא להתגורר תחת עינינו הפקוחות או שנאסור אותך.

כמסופר לעיל, שלוש שנים מאוחר יותר, בראשית חודש אדר א' תרפ"ז, הגיע הרבי בחשאי מלנינגרד למוסקבה. הוא בא אליה כדי לטפל במספר עניינים בוערים שנגעו לכלל יהודי רוסיה. הוא החליף בתי מלון, בידיעה ברורה שכל צעד וצעד שלו נתון תחת מעקב מודיעיני צמוד. וכך, ממלון 'סטארא ורווסקאיה' הנ"ל הוא עבר למלון 'סיבירסקי'.

אחד האנשים עימם עמד הרבי בקשר טוב בעת ההיא היה א. פוקס, ראש הקהילה היהודית במוסקבה ובעל מהלכים בחוגי

כשנכנסתי הניח את המטפחת האדומה של משי על הספר הפתוח - 'שער הפורים' פרק ו', 'סוד מרדכי ואסתר' להרב חיים ויטאל ז"ל - ויואל לאמור לפני קודשו רציניים מאוד: 'מפני מה אתה בוכה, הלוא משנכנס אדר מרבים בשמחה, ואם עבודתך תכבד עליך ביותר, תזכור את הזהרתי לך למסור נפשך על הרבצת תורה ביראת שמים ועל החזקת היהדות בפועל ולא רק בכוח'

ושאלתיו אם הרבי נסע. הלה השיבני בשפה רפה. הבנתי כי עצתי לא נעשתה - והצטעתי על כך."

הרבי התייחס אמנם בכבוד ראש לאזהרתו של פוקס, אך הוא לא הניח לה להכתוב את צעדיו הבאים. הוא הודיע לאנשי דברו כי ההתוועדות שנועדה למחר בערב, פורים קטן, תתקיים כמתוכנן.

לחיים ולמוות

ההתוועדות המדוברת עתידה הייתה להיערך ב'חדר שני' של בית הכנסת הגדול 'ארכיפובה' בלב מוסקבה. רשמית הייתה מיועדת לתלמידי סניף רשת 'תפארת בחורים' המקומי - עוד מפעל יהודי מהפכני שהפעילו כמה מחסידיו של הרבי, בעידודו ובעזרתו כמוכן. מדובר היה במאות צעירים יהודים, בכל רחבי רוסיה, שלא היו מסוגלים - או לא מתאימים - לאתגר הכבד והמסוכן הכרוך בהתחמקות מן הדרישות הלימודיות על פי חוקי וסדרי המדינה, והקמתם בידיה למחותרת לצורך לימוד ישיבתי מלא.

רוב שעות היום היו לומדים הם אפוא בבתי ספר ממשלתיים או באוניברסיטאות, ואילו בשעות אחר הצהריים והערב

בכל פעם ופעם אשר הזכיר את שם היבסקציה, אנחנו היודעים ומכירים אותם הבטנו על פניהם וראינו אותם מתביישים - אזיל חיזורא ואתי סומקא - ונתמלאו כעס ורציחה באותה שעה, ונגלה היה לפנינו ה'רבות מחשבות' אשר בלבבם אז, ואת אשר צופייה לנו מזה תוצאות לא טובות...

היו מתכנסים צעירים אלה יחדיו ולומדים תורה, נגלה וחסידות. בראש הסניף המוסקבאי של 'תפארת בחורים' עמד בעת ההיא הגאון רבי יעקב לנדא זצ"ל (חסיד מקושר בלב ונפש לברותינו עוד מימי הרבי הרש"ב, ולימים רבה הראשון של העיר בני ברק).

איתם אם כן בכוננת הרבי להתוועד. ואולם בפועל, הכניסה להתוועדות לא תוגבל והיא תהיה פתוחה לכל מאן דבעי.

בשעה היעודה היה חדר ההתוועדות מלא וגדוש בעשרות תלמידי 'תפארת בחורים' במוסקבה

כאשר אליהם הצטרפו חסידים ומקורבים רבים. אך בעוד אלה וגם אלה באו כדי לשמוע, להתעורר וליישם, נמצאו בין הבאים גם מספר דמויות אפלות שכל מטרות הייתה לבלוש, לתעד ולפגוע. גם פוקס עצמו, למרות היותו מודע לסכנה הכבדה המרחפת מעל ראשו של הרבי, כפי שהוא עצמו טרח והזהיר מראש, הנה בבוא השעה מצא עצמו איכשהו באותה התוועדות ב'ארכיפובה'.

של בית רבן נחזיק מעמד, ככתוב: 'מפי עוללים ויונקים יסדת עזו... להשבית אויב ומתנקם'. תוכן הדברים, התלהבות הנואם שאינו מתחשב עם הסכנה הכרוכה בהשמעת נאום כזה והקשב הרב של השומעים - עשו עליי רושם עז, ורצייתי לשמוע המשך הדברים, אך הבחנתי באנשים שהיו חשודים בעיניי כבלשים - ועזבתי את המקום."

לעומת פוקס, החסידים שנכחו במקום לא 'חשדו'. הם פשוט ידעו מי לא שייך לקהלם והוא מלשין או שוטר חרש. הם אף דאגו לשתף בכך את הרבי, כבר בראשית ההתוועדות, כדי שישקול היטב את מילותיו.

אלא שאזהרותיהם לעת הזו לא מצאו אצל הרבי אוזן קשבת. הפעם הוא בחר - חרף הסכנה הגלויה והמוחשית כל כך - לזעוק את קולה של האמת היהודית, עם כל הלהט והעוצמה.

יש לציין כי מה שבעיניו של פוקס היה "נאום" נלהב ומרשים, לא היה אלא מאמר חסידות - דברי אלוקים חיים - על הפסוק ממגילת אסתר, "וקיבל היהודים את אשר החלו לעשות".

המאמר מיוסד על דברי הגמרא על פסוק אחר, בעל מוטיב דומה, במגילה, "קיימו וקיבלו היהודים" - "קיימו מה שקיבלו". כלומר, שבמתן תורה בני ישראל "קיבלו"

כך הוא סיפר: "ביום החמישי לפנות ערב, בהולכי עם מכריי, ראינו והנה בית הכנסת הליובאוויטשי מואר בנרות רבים, הבית מלא מפה אל פה, ועם רב - שלא יכלו לנוס - עומד במבוא ועל השליכות. ונשאל 'מה זאת?' ויאמרו כי הרבי מליובאוויטש דורש מעל הבימה, ובהיות כי הלילה הוא ליל פורים קטן, הנה אחר הדרשה יהיה סעודת מרעים.

"בשומעי, רעד עבר בכל גופי. ובה בשעה הרהרתי אשר נכד זה [הרבי] ירש [את] תוקף דעתו של אביו זקנו [אדמו"ר מהר"ש] אשר סיכן נפשו לעמוד לפני הרשעים הנוראים בימי שלטון הישן, בשביל טובתן של ישראל.

"אני ומר וונדל נכנסנו לשמוע את הדרשה. ראיתי את הרבי יושב על הכמה ונואם בקול אדיר. הוא מסביר שנס פורים בא בזכות תקיפותם של בני ישראל בדור ההוא, שלא אבו לשמוע אל המלך - בעצת שריו - להתבולל בעמו של אחשוורוש. "הגורם לתקיפות העם לעמוד בניסיון היו עשרים ושניים אלף נערי בני ישראל, תלמידיו של מרדכי, אשר בעת גזרת איסור לימוד התורה אמרו למרדכי: 'איתך אנחנו בין לחיים ובין למוות', והם - הילדים והנערים - ניצחו את שר השרים המן הרשע. מלחמה רוחנית זו היא מלחמה נצחית ומתקיימת בכל דור ובכל מקום; ורק בהחזקת לימוד התורה של תינוקות

'חדרים', לכו לבתי הכנסת ולמדו בהם בכל יום, החזיקו בדרך ישראל סבא וייתן לכם ה' בנים ובני בנים.

כשתראו את הגוף בוער

דבריו של הרבי היכו את המשתתפים בהלם מוחלט. הרב אליהו חיים אלטהויז (חסיד מסור לרבי הר"צ, מראשי הפעילות היהודית המחתרית ברוסיה. נספה על ידי הנאצים י"ש בריגה, י' בכסלו תש"ב. הי"ד) שנכח באותה התוועדות, הוסיף לאחר מכן וכתב לבני משפחתו על שאירע, מנקודת המבט שלו (ליקוטי דיבורים חלק ה, עמ' 1389 ואילך):
"את אשר שמענו וראינו בסעודת פורים זו – לא שמענו ולא ראינו, לא אנחנו בכל ימי חינו, לא אבותינו ולא אבות אבותינו. דיבורים ודברים נוראים, מאוד מבהילים ומפחידים את רואיהם ואת שומעיהם..."

"ויהי בחצי הלילה, ויעמוד על רגליו באמצע הסעודה, וייתן ידיו על כותנתו להפשיטה מעל ליבו ויך באגרופו על ליבו הערום והפתוח, בכוח גדול וחזק. ויקרא אותי בשמי להתקרב אליו, וחיש מהר ניגשתי לשמוע, וידבר אליי כדברים האלה: 'אֵלֵי חַיִּים, אֵלֵי חַיִּים, וממילא יש לכם צרות כל השנה. כעת אומר לכם לכתוב לכל הערים והעיירות בלשון זה: "היה לנו רבי (כונתו לאביו הרבי הרש"ב), והוא השאיר לנו אחריו בן... והוא ציווה לכתוב בשמו, שמי שיש לו בן וימסור אותו ללמוד בבתי הספר היבסקיים – לא יוציא את שנתו...". האם תכתבו? זכרו את אשר אני אומר לכם!'

"והכפיל הדברים מספר פעמים, וכמה פעמים היכה בחזקה באגרופו על ליבו, וממש נפשו יצאה בְּדַבְרוֹ. אחר כך קרא אותי שוב, ואמר בפנים צהובות ושוחקות: 'כשתראו את הגוף בוער, אל תרחמו... שמרו על הראש'."

עוד כותב הרב אלטהויז בתיאורו המטלטל:

"אימה ופחד נפלו עלינו כולנו, כי לא כל מוחא סביל [דא], וכשל כוח הסבל, ולא היה מעצור לרוחנו לשמוע עוד דברים חדים ובווערים כאלה.

"הפחד אשר פחדנו היה בכפליים. ראשית, יען אשר ניבא לנו עתידות מבהילים ומפחידים את לבב שומעם, וממש פרחו נשמת כל אחד ואחד על כל דיבור ודיבור שלו, ובכדי שלא יוסיף עוד להינבא כדברים האלה מוכרחים היינו – נגד ה'דרך ארץ' – להיכנס בדבריו באמצע הדיבור ולהפסיקו. ושנית, כי ידענו ובעינינו ראינו את המשולחים אשר נשלחו מהיבסקציה לשמוע את אשר ידבר לפנינו

עליהם את התורה בכפייה ובאופן 'חיצוני' בלבד, ואילו בימי מרדכי היהודי הם שבו ו'קיבלו' עליהם את התורה, הפעם בשמחה ובאופן 'פנימי'.

מדובר במאמר ארוך, עמוק ומסעיר המשתרע על פני שישה עשר עמודים (ספר המאמרים תרפ"ז עמ' ק"קכה), ובתוכו כל מה שהשלטונות ברוסיה צריכים היו כדי להוכיח שהרבי הוא אכן אויב אידאולוגי מר שלהם.

בסיום ההתוועדות ב'ארכיפובה' חזר הרבי למלוננו ועוד באותו הלילה, בסביבות השעה אחת עשרה, יצא עם הרכבת בדרכו חזרה לביתו בלנינגרד.

אדר שני תרפ"ז

רוצים לשמך יהודים

הסיכון העצום שהרבי נטל על עצמו באותה התוועדות פומבית, בלב מוסקבה, לא גרם לו לעצור ולהתמתן קמעה, ולו גם לתקופה מסוימת, כדי שלא למתוח את החבל יותר מדי.

ההפך הוא הנכון. כעבור חודש בדיוק, בהתוועדות חג הפורים – שהתקיימה בביתו בלנינגרד – שב הרבי לתקוף את רודפי היהדות ובראשם ה'יבסקציה' אותה הוא סימן כגורם העיקרי לרדיפת היהודים והיהדות. כך פתח בהתרגשות את דבריו לנוכחים:

אחים יהודים ככלל ואנ"ש והתמימים בפרט. כולנו, היהודים הנמצאים ברוסיה, עומדים באותו מצב שבו עמדו אבות אבותינו כשיצאו ממצרים. המדבר משני הצדדים, הים מלפנים ופרעה וחילו מאחור. כל יהודי צריך לדעת – וכל אחד שימסור זאת בשמי לחברו – שלפי חוקי הממשלה, רשאי כל יהודי לקיים את כל המצוות בלי שום הפרעות. כל אחד יכול לתת את בנו ללמוד אצל 'מלמד'.

אחים יהודים. המדבר השומם הוא משני הצדדים, והמצרים – נוגשים – מאחור. מר לנו מאוד ואין לנו שום דרך ושום ברירה, מן[כח] להשליך את עצמנו בתוך ים של מסירות נפש, בים של ביטחון [כח].

כל יהודי הנמצא ברוסיה – מבלי הבדל עדה, גיל ומעמד, בעלי בתים ואינטליגנטים – צריך לזכור את תקופת האינקוויזיציה, בה [יהודים] נשרפו ונשחטו עבור תורה ועבור מצוות. כל יהודי צריך לומר רק זאת, שהוא יהודי, ושיראה זאת בפעילות של השתתפות בייסוד 'חדר'. כל יהודי שיזכור רגע זה.

יהודים! בואו ונשליך את עצמנו בתוך אש של מסירות הנפש. כל אחד שיזכור, שכשלוש חודשים ממנו את ילדיו, רוצים לעשות מכולנו עריריים, רחמנא ליצלן. בכך מחייבים את כולנו, מבלי הבדל אם [אנן] רבנים, שוחטים, מלמדים, בעלי בתים, סוחרים, רוכלים,

משפטנים, רופאים, אנשים ונשים. כולם יחד צריכים לדעת, שיהודים אנחנו והולכים אנו למסור את נפשנו בפועל ממש; להישרף חלילה עבור התורה והמצוות, ולזכות לבנים ולבני בנים...

יהודים! הסבירו האחד לשני את המצב האיום, להיכן הובילונו השקצים, היבסקציה יימח שמה. זכרו מי הוא שונאכם. כל אחד מכם שיעורר את הרגשתו האלוקית הנמצאת בו ויילחם עם השונא המר, עוכרי ישראל, היבסקציה יימח שמה.

יהודים סבלו רבות, ובכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו והקב"ה מצילנו מידם. ובטח יעזור לנו ה' יתברך גם כעת, אך על כל אחד ואחד לדעת מצבו. רוצים חס ושלום לשמך יהודים. זכרו והצילו עצמכם כשעוד יכולים להציל. הקימו

אחים יהודים. המדבר השומם הוא משני הצדדים, והמצרים – נוגשים מאחור. מר לנו מאוד ואין לנו שום דרך ושום ברירה, מלהשליך את עצמנו בתוך ים של מסירות נפש, בים של ביטחון

בהפורים הזה; והם עמדו כל העת בקצה האחרון של השולחן, מול פניו ממש ושמעו כל הגה אשר יוצא מפיו הקדוש; ולא נעלם היה מאיתנו הסכנה הגדולה החופפת עליו (רחמנא ליצלן) מהרשעים האלה, כי הוא שליט"א ביודעו אשר בכל [ומן] היותו בלנינגרד, לא עבר גם 'יומא דפגרא' אחד אשר לא ישלחו הרשעים האלה בעולתה ידיהם להעמיד בביתו הפתוח והרחב תמיד, מרגלים, לידע מהנעשה בהיכלו ומה ידבר איתנו, אנ"ש. והיה נזהר מאוד כפעם בפעם בדברים, להזכיר את שם הרשעים והחטאים האלה.

"אפס בלילה הזה נשתנה טעמו, ומבלי התחשב כלל וכלל עמהם אשר עמדו נגד פניו ממש, קילל אותם בפניהם קללה נמרצת הרבה פעמים ובכל פעם אשר הזכיר את שםם הוסיף ואמר בזה הלשון: 'די יעווסעקציא ימח שםם, איך ווייס אז זיי זענען דא, איך האב פאר זיי קיין מורא נ'ט' [היבסקציה יימח שםם, יודע אני שהם נמצאים כאן, אין איני ירא מהם

הקטנים מה'חדרים' המסוכנים (הכוונה למוסדות חינוך שהתחזו ל'חדרים', בעוד בפועל כפיה הוחדרה בלבבות התלמידים) של אחינו שונאינו היבסקציה ולהתרחק מהם עד מסירות נפש ממש. "וכמו, למשל, [כאשר] פנה לאחד מאנ"ש מנעויל וזלמן שמו ואמר לו: 'זלמן אז מען וועט מאכען א קליעטקא פון טרוקענע בעראזאוויא האלץ, און מ'וועט דאס אנצינדען און מ'וועט דיר זאגען קלייב זיך אויס, אדער גיב אוועק דייע קינדער אין זייערע שקאלע, אדער ווארף זיך אריין אין פייער, זאג איך דיר זלמן, זאלסט זיך אריין ווארפען אין פייער לאז זיך פאר ברענען חלילה און ניט אפגעבען דיין קינד צוא זיי אין שקאלא' [זלמן, כשיעשו מדורה מעצים יבשים ויאמרו לך בחר לך אחת מהשתיים - או שתמסור את ילדיך לבתי הספר שלהם או השלך עצמך אל תוך האש, אומר אני לך זלמן - עליך להשליך עצמך אל תוך האש, להישרף חלילה, ובלבד שלא למסור את ילדיך לבתי הספר שלהם]...

"ובסגנון כזה היה דיבורו כל הלילה ההוא עד התעלפותו..."

לשלמות העניין נצטט כאן דברים שכתב הרבי ביומנו, כחודש ימים קודם לכן ("א באדר ראשון - ליקוטי דיבורים חלק ה, עמ' 1298). בדבריו מתאר הרבי 'חזיון לילה' שבמהלכו נגלה אליו אביו הרבי הרש"ב, וחזקו בדברי עידוד ונוחם במאבקו לכל תכבה גחלת היהדות:

"ואישן ואראה את הוד כ"ק אממור"רה"ק במחזה כאילו הוא יושב בחדרו אצל השולחן אשר בין שני החלונות בכותל המערבי, בבגדי יום טוב, המנורה באמצע החדר, דולקת עם עיטור נרות ועל השולחן עומדים שני נרות וספר 'פרי עץ חיים' פתוח. וכשנכנסתי הניח את המטפחת האדומה של משי על הספר הפתוח - 'שער הפורים' פרק ו', ופני מרדכי ואסתר' להרב חיים ויטאל ז"ל - ויואל לאמור ופני קודשו רציניים מאוד: 'מפני מה אתה בוכה, הלוא משנכנס אדר מרבים בשמחה, ואם עבודתך תכבד עליך ביותר, תזכור את הזהרתי לך למסור נפשך על הרבצת תורה ביראת שמים ועל החזקת היהדות בפועל ולא רק בכוח. ואיקץ, ואביט על השעון והנה שעה ה'ג'. ואישן שנית, ושנתי ערבה לי ואנפש היטב."

אביב-קיץ תרפ"ז

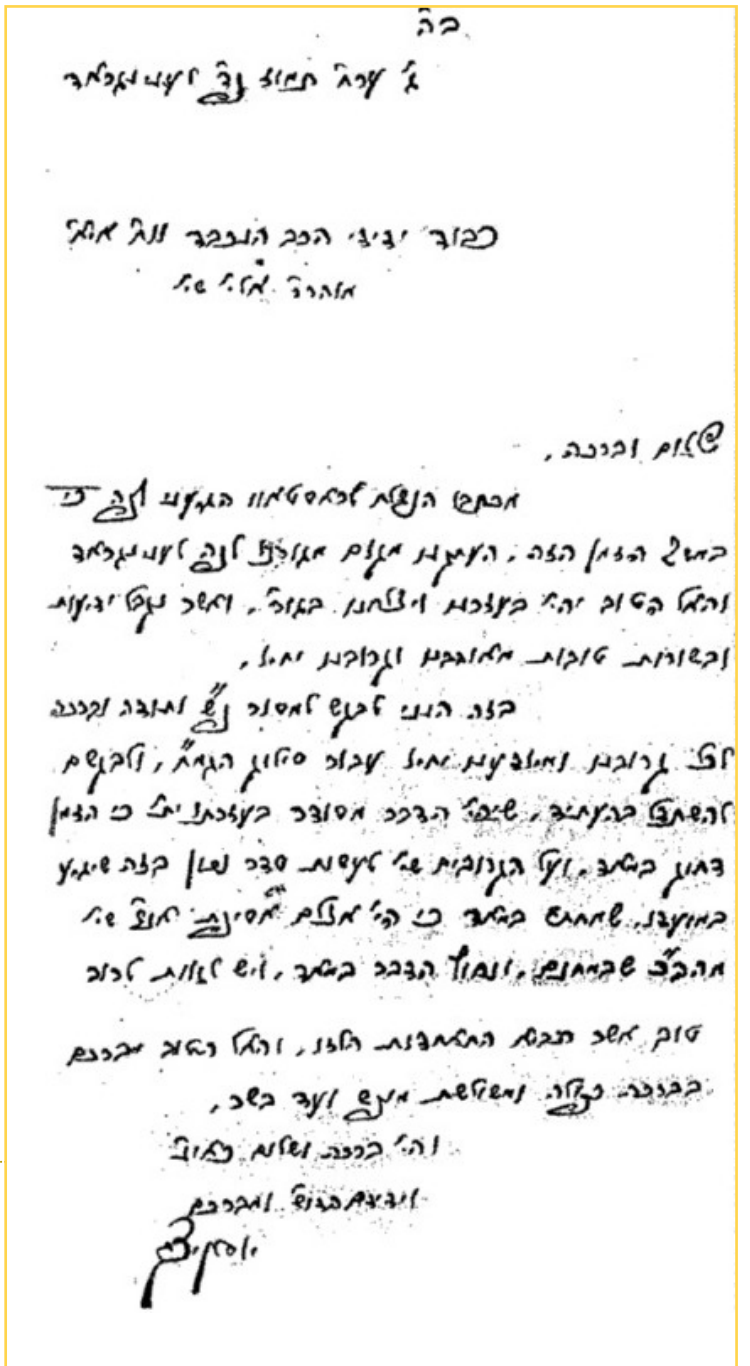
'חדרים' וחברות 'עין יעקב'

התקופה הבאה - בסביבתו הקרובה של הרבי ובמשפחת החסידים בכלל - הייתה מתוחה ביותר. הנה כך כותב הרב אלטהויז בהמשך רשימתו:

"אחרי הפורים הוזה נפלה ונשפלה רוח כל אחד ואחד מאיתנו. הרגשנו כי עלינו לחכות על איזה אסון. מיצר ודואג כל אחד בפני עצמו, ומתאפק לא לגלות לחברו שלא להוסיף לו עצב. וביותר היה נראה ונגלה מצבה של העת על בעלי הרגש. ולא אגזים אם אומר אשר בחוש היה ניכר הפחד על פניהם, ופעמיים בכל יום היינו מבקרים את בית רבנו שליט"א, הקרובים במקום, והדרים חוץ לתחום שאלו על ידי הטלפון - כמה פעמים ביום - אותנו, לשלום בית רבי. לצד האמור, הרב אלטהויז מתאר באותה רשימה גם את ההתעוררות הרבה בקרב עדת החסידים בעת ההיא:

"מבלי התחשב עם כל הצרות והמצרים הללו של רבנו, במסחרים ובהצנע שלח צירים מיוחדים ממשולחיו ועושי רצונו, וציווה עליהם לייסד בכל עיר ועיר גדולה וקטנה 'חדר' לתינוקות של בית רבן, על חשבוננו, ואת שמו לא יגלו לשום בן אדם; לשלם לכל מלמד תינוקות של בית רבן בעד חודש או חודשיים שכר לימוד; לפזר בכל המקומות 'העתקות' מסעיפי החוקה [הקומוניסטית] אשר מותר ללמוד עם שלושה ילדים, ובאם יארע להם איזה עיכוב מצד היבסקציה, או איזהו מקרה לא טהור הנוגע לדת, יודיעו תכף למשרד היורדי [ייעוץ משפטי] לכל ענייני הדת שיסד רבנו במוסקבה.

"בכלל ציווה רבנו למשולחיו שיטיפו וידרשו מעל הבימה בכל בתי הכנסת ובתי המדרש שבכל עיר ועיר - לחזק את לב ישראל ולקרבים

להשתדל בסילוק הגמ"ח. מכתבו של הרבי הרי"צ לאחד מחסידיו, ערב ר"ח תמוז תרפ"ד, בו הוא מבשר "כי במשך הזמן הזה העתקנו מקום מגורנו לפה לעניינא דגמ"ח, וממשיך ומבקש בנוסח של הסוואה מפני עינא בישא - לפרסם את תודתו "לכל קרובינו ומיודעינו יחיו עבור סילוק הגמ"ח ולבקשם להשתדל בהעתידי", כשהכוונה לתמיכה כספית בפעילותו המחתרנית להפצת היהדות

כלל. ובכל פעם ופעם אשר הזכיר את שם היבסקציה, אנחנו היודעים ומכירים אותם הבטנו על פניהם וראינו אותם מתביישים - אזיל חיורא ואתי סומקא - ונתמלאו כעס ורציחה באותה שעה, ונגלה היה לפנינו ה'רבות מחשבות' אשר בלבכם אז, ואת אשר צופייה לנו מזה תוצאות לא טובות..."

מסור נפשך בפועל

"תוכן דבריו הקדושים כל הלילה היה כמעט בסגנון אחד ובעניין אחד, והוא להזהיר הגדולים על הקטנים לשמור את נפשם של

בית הכנסת האחרון בלנינגראד
בלנינגראד ננעלו במשך חמורש האחרון חמשה
בתי כנסיות. לא נשאר לכל קהלת היהודים בלנינגרד
הגדולה, כי אם בית הכנסת האחד (אשר ברחוב אופיר
צ'רסקי). עכשיו מתנבלת היבסקציה גם בבית כנסת
אחרון וח ורורשת להפוך אותו לקלוב.

התנכלות מתמדת. ידיעה בעיתון דבר, כסלו תר"צ, על בית הכנסת האחרון בלנינגרד העומד גם הוא בפני סכנת סגירה על ידי אנשי היבסקציה

עלינו להצהיר בכל תוקף עקשנותנו היהודית, ובכל תוקף כוח המסירות נפש היהודית, זה אלפי שנה - "אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו"

בשורה האמצעית נכתב "עשר שנות גלות בסלובקיה". ושוב קן מחיקה מתוח היה מעל המילים הללו כאשר לצידן המילה "נייעט". לא.

בשורה התחתונה כתוב היה "שלוש שנות גלות בקוסטרומה". על המילים הללו כבר לא נמתח קו, שכן זה היה העונש העדכני, המקל, שהושט על הרבי, כשהמטרה הייתה להרחיקו ככל האפשר ממעגלי ההשפעה שלו.

העיר קוסטרומה שוכנת על גדת נהר הוולגה, כשלוש מאות וחמישים קילומטרים צפונית מזרחית למוסקבה. מדובר בעיר גדולה, אך בעת ההיא רק כמאה משפחות יהודיות, רובן פשוטות מאוד, התגוררו בה.

ביום ראשון ג' תמוז, לקראת השעה שמונה בערב, גדש המון יהודי רב את תחנת הרכבת בלנינגרד. את צעדיו של הרבי שמרה חבורה גדולה ומאיימת במיוחד של אנשי משמר שכללה שוטרים, חיילים ונציגי הג'פ-א.

ולהבדיל אלף אלפי הבדלות, שלושה ממקורביו של הרבי הצטרפו אליו כדי ללוותו בדרכו למקום גלותו: בתו האמצעית מרת חיה מושקא - לימים הרבנית מליובאוויטש ע"ה - חתנו הרב שמריהו גוראריה והחסיד הנאמן הרב אליהו חיים אלטהוויז.

רק גופותינו נמסרו בגלות

ברגעים רגישים שכאלה ואחרי מסכת התלאות הקשה שחווה, מצופה היה לכאורה מהרבי שינהג באיפוק מקסימלי, יחשב כל תנועה שלו וישקול היטב כל הגה היוצא מפיו. אך מה שאירע בפועל היה ההפך הגמור מזה.

רגע לפני שנכנס לקרון, פנה הרבי אל הקהל הגדול - שעטף אותו באהבה אין קץ אך גם בצער רב מאוד - ונשא באוזניו נאום חוצב להבות אש, נועז מאין כמותו:

נושאים אנו תפילה לה' יתברך - "יהי ה' אלוקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו, אל יעזבנו ואל יטשנו", שיש בכך גם בקשה וגם הבטחה, אשר ה' יתברך יהיה עמנו כאשר היה עם אבותינו, אף שאין אנו יכולים להידמות לאבותינו, שהיו בעלי מסירות נפש בפועל ממש על התורה והמצוות. וכמאמר הידוע, שאמר אחד מאבותינו הקדושים זצוקללה"ה [הכוונה לאביו, הרבי הרש"ב] בעת שהמלוכה דרשה מהרבנים להנהיג שינויים בחינוך ובמצב הרבנים והרבנות: "לא מרצוננו גלינו מארץ ישראל, ולא בכוחותינו אנו נשוב לארץ ישראל. אבינו מלכנו יתברך הגלה אותנו מאדמתנו ושילח אותנו בגלות, והוא יתברך יגאלנו ויקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ, ויוליכנו קוממיות, על ידי

לאביהם שבשמים על ידי אמירת דא"ח [=דברי אלוקים חיים, כינוי למאמרי חסידות חב"ד]. לקבוע שבכל יום בין מנחה למערב יאמר אחד לפני הנאספים ללמוד 'עין יעקב' וספרי מוסר, ומטרתם תהיה להגביהם במצב רוחני ומוסרי מנפילתם העצומה בנפש וברוח. וברוב חסדי ה' כי לא אלמן ישראל ובכל עיר ועיר מצאו המשולחים יהודים תמימי דעה אשר התחברו אליהם בחמימות וברוב התרגשות, וחיש מהר נתייסדו 'חדרים' וחברות 'עין יעקב' למאות ולשמחת רבנו אין קץ. אבל לרוב דאבונו נודע הדבר גם ליבסקציה, ולא ארכו הימים ונתפסו ונאסרו המשולחים על ידם, ובשנת תרפ"ז נפסקה עבודתם וגורשו לעיר מקלט בסיביר."

בכף המרצחים

ואכן, לא חלפו אלא ארבעה חודשים מאמירת המאמר הנוקב במוסקבה ושלושה חודשים מההתוועדות הסוערת בלנינגרד וכל החששות והפחדים - התממשו.

בליל ט"ו בסיון תרפ"ז הופיעה משלחת מלאכים רעים בביתו של הרבי ולאחר שהפילה את חיתתה על יושבי הבית ואף זרעה בו אנדרלמוסיה, הובילה את הרבי לבית הכלא 'שפולרקי' הידוע לשמצה אשר בלנינגרד.

שמונה עשר ימים שהה בבית המאסר. במהלכם הוא חווה ייסורי גוף ונפש בתי פוסקים שכללו חקירות, איומים, מכות פיזיות, התעמרות נפשית, וכל זאת כאשר זכויות יסוד שלו נשללות ממנו ובזמן שברקע נשמעים ללא הרף קולות ירי של הוצאת אסירים להורג. והוא הקדוש נע כבכף קלע נוראית בין המציאות המאיימת, המשפילה והמייאשת, לבין עולמו הפנימי המוגבה, המתגבר, עז הרוח.

אחת המתנות היקרות שנתרו לנו מפרשת המאסר והגאולה היא רשימה ממקור ראשון שכתב הרבי הר"צ בכבודו ובעצמו כשנה לאחר צאתו מאפלה לאורה. ב'רשימת המאסר' הוא מתאר את ליל המאסר ואת קורותיו בתי היממות הראשונות שלו כאסיר, והיא מאפשרת לנו הצצה קלה אל תוך הלך נפשו הרוממה ואל עולמם הזך של מחשבותיו ורגשותיו.

הרשימה נדפסה בכמה מקומות (ראה גם ליקוטי דיבורים חלק ה) ובעבר אף הובאו חלקים ממנה על דפי 'כי קרוב'. במסגרת זו נביא להלן רק את חתימת הפרשה, כאשר מאמצי ועד ההצלה שהוקם למען רבנו וכלל גורמים שונים מרוסיה רבתי ומרחבי העולם כולו, הצליחו להמיר את עונשו ממוות רח"ל לגלות בעיר מרוחקת.

תמוז תרפ"ז

נייעט!

ביום חמישי, א' דראש חודש תמוז, נקרא הרבי לחדר החקירות. הפעם הראה לו לולב - מאנשי היבסקציה שהובילו אותו למאסרו - מסמך רשמי ועליו השורות הבאות:

בשורה העליונה כתובות היו שתי המילים הנוראות "מוות ברייה". אך מעליהן מתוח היה קו מחיקה ולצידן נרשם "נייעט". לא.

מ'חד בדרא' ל'צדיק יסוד עולם'

במלאות עשור להופעת הספר המונומנטלי 'חד בדרא' על כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע, שוקד בחודשים האחרונים המחבר הרב שניאור זלמן רודרמן על כתיבתו של ספר חדש, גדול ומקיף לתולדות חייו ופועלו של כ"ק אדמו"ר הריי"צ מליובאוויטש זי"ע. הספר, 'צדיק יסוד עולם' שמו, עתיד בעז"ה לראות אור בעוד חודשים מספר. וכקודמו, גם הוא יופיע בהוצאת 'מעיינותך'.

"עובדה היא, ותהא הסיבה לכך אשר תהא, שעד לעצם היום הזה לא ראה אור שום ספר אחד מסודר - שאיננו סדרת ספרים בסגנון פנימי או תלמידי של ציטוטים מן המקורות - המספר בעברית מדוברת ובשפה קולחת על דמותו הקדושה ועל מסכת חייו המטלטלת ורוויית מסירות הנפש של הענק שבדורו, הרבי הריי"צ זי"ע", אומר המחבר. על החסר הזה נועד אפוא לענות הספר החדש, שחלק מתוך אחד הפרקים שלו מוגש בזאת לקוראי 'כי קרוב'.

הרבי. מערכה גדולה ורחבה נוהלה מול הדרגים הגבוהים ביותר של רוסיה, ובצירוף הלחץ שהפעיל חבר הפרלמנט הלטבי הרב מרדכי דובין (נציגה של מפלגת 'אגודת ישראל', חסיד חב"ד ומן הדמויות העסקניות החרדיות הבולטות בתקופה המדוברת) יחד עם שאר הגורמים הבינלאומיים שעורבו בפרשה - השיגו ברצות ה' את מבוקשם.

הבשורה הגדולה ניתנה ביום שלישי, י"ב בתמוז. היה זה כאשר הרבי הופיע במשרדי הג"פ או בקוסטרומה. הוא בא לשם בלוויית הרב אלטהויז, להתייצבות השבועית הקבועה שלו.

אותו יום היה יום 'חג' ברוסיה והמשרדים היו מושבתים כמעט לגמרי. עם זאת, בהשגחה פרטית שהה מקום פקיד ג"פ-או והוא זה שהודיע לרבי הריי"צ ולמלוויו על פקודת השחרור שנתקבלה זה לא כבר בטלגרמה ממוסקבה.

י"ב בתמוז הוא גם יום הולדתו של הרבי הריי"צ (בשנת תר"מ), יום שבו על פי חכמינו ז"ל בגמרא ובמדרש "מזלו - של בעל יום ההולדת - גובר". כמה נפלא וכמה סמלי אפוא, שבדיוק ביום סגולה אישי וכללי זה, זכה הרבי - ועמו זכה העולם היהודי כולו - להתבשר על גאולתו!

מאחר שאותו היום, כאמור, היה יום 'חג' ופגרה ברוסיה, נאלץ הרבי להמתין עד ליום המחרת כדי לקבל לידי את תעודת השחרור. ומני אז נחוג 'חג הגאולה' במשך יומיים רצופים - י"ב-י"ג בתמוז - יום הבשורה ויום הגאולה בפועל. ביום חמישי, י"ד בתמוז, עזב הרבי את קוסטרומה כאזרח בן חורין, וביום שישי ט"ז בתמוז שב לביתו בלינינגרד.

תשרי תרפ"ח

את ייסורי לא אמכור

תם ולא נשלם פרק עגום ונורא הוד זה. הוא יסתיים רק כשלושה חודשים מאוחר יותר - לאחר חגי תשרי תרפ"ח - עת יצא הרבי כליל מאזור הסכנה ויחצה את גבולה של רוסיה בדרכו לריגה, לטביה, וליתר תחנות חייו שהיו כולן מסכת אחת ארוכה ומתמשכת של מסירות נפש. עם גאולתו, זכה העולם היהודי מחדש במנהיגותו הקדושה, המסורה ופורצת הדרך, מנהיגות שעתידיה להימשך עוד כעשרים ושתיים שנים.

את מלאכת הקודש בכיצורה של יהדות רוסיה המשיך הרבי לעשות מחוץ לגבולותיה בדרכים שונות, כשלאחר הסתלקותו בשנת תש"י המשיך בכך חתנו וממלא מקומו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע, באמצעות רשת מחתרתית של חסידיו ונאמניו שעשו כל שלאל ידם לבל תכבה גחלת ישראל - עד לנפילת מסך הברזל הקומוניסטי לפני כ-35 שנה, אז שבה הגחלת והפכה למדורת אש המפיצה את אור היהדות בכל מרחבי רוסיה באמצעות מאות שלוחי קודש שהקימו בה אימפריה של תורה ויראת שמים ובה בעלי תשובה לאלפים. דוגמה מפעימה לכך ראה בהמשך גילוינו זה בסיפורו המרתק של הרב ניסן רופו, מתולדותיה של המהפכה היהודית, המכהן כשליח בעיר קוסטרומה עצמה - אליה הוגלה הרבי הריי"צ בשעתו ובה התבשר על גאולתו.

ובכואנו לחתום פרק ארוך ומטלטל זה, דומה כי אין מתאים יותר לעשות זאת מאשר במשפט המופת של הרבי הריי"צ בכבודו ובעצמו (ספר המאמרים תרפ"ח, עמ' ריח), בהתייחסו לתקופת מאסרו. וכה היו דבריו אשר נאמרו במקום מושבו החדש בריגה: "אם מישהו יציע למכור לי במיליארד, רגע אחד של ייסורים בעתיד - לא אקנה. ואם מישהו ירצה לקנות אצלי עבור מיליארד רגע מייסורי העבר - לא אמכור".

בשורה העליונה כתובות היו שתי המילים הנוראיות "מוות בירייה". אך מעליהן מתוח היה קו מחיקה ולצידן נרשם "נייעט". לא.

משיח צדקנו, לארצנו, במהרה בימינו אמן.

"אבל ידעו נא כל העמים אשר על פני האדמה, כי רק גופותינו נמסרו בגלות ובשעבוד מלכויות, ואילו נשמותינו לא נמסרו לגלות ולשעבוד מלכויות. חייבים אנו להכריז גלוי לעין כול, שבכל מה שנוגע לדתנו, לתורת ישראל, למצוותיו ולמנהגיו, אין מישהו שיכפה עלינו דעתו ואין שום כוח של כפייה רשאי לשעבדנו. עלינו להצהיר בכל תוקף עקשנותנו היהודית, ובכל תוקף כוח המסירות נפש היהודית, זה אלפי שנה - 'אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו'".

כך דיבר יהודי בעל מסירות נפש, ואנו אין לנו אפילו התוקף האמיתי למחות בפני כל העולם ולהוקיע מעשי התעתועים של כמה מאות צעירים יהודים, ריקים ושובבים, המתעללים ביהודים וביהדות. ידוע לכול, שהחוק (בהגבלות ידועות) מרשה ללמוד תורה ולקיים מצוות, ורק דברי מסירה ועלילות גורמים לשלחנו לבתי מאסר ולעבודת פרך.

וזהו בקשתנו מהי יתברך: אל יעזבנו ואל יטשנו, ייתן לנו ה' יתברך התוקף הנכון, שלא נירתע מפני ייסורי הגוף, ואדרבה, לקבלם בשמחה. וכל עונש, חס ושלום, המוטל עלינו בגלל החזקתנו 'חדר' ללימוד התורה ולקיום המצוות, יוסיף לנו התחזקות בחיזוק היהדות. עלינו לזכור, כי מאסר ועבודת פרך אין אלה אלא ייסורי שעה, ואילו התורה, המצוות וישראל, נצחיים הם.

שלום לכולכם, היו בריאים וחזקים בגשמיות וברוחניות. הנני מקווה להי' יתברך, שעונשי הזמני יכניס בעזרת ה' יתברך כוחות נוספים בחיזוק היהדות הנצחית, ויקיים בנו, אשר יהיה ה' אלוהינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו, ולכל בני ישראל יהיה אור ברוחניות ובגשמיות.

עם סיום דבריו הנרגשים, כנס הרבי עם מלוויו - הרצויים והלא רצויים - לתוך הקרון המיועד לו, והרכבת יצאה לדרכה.

בשורת השחרור

החסידים ובראשם חברי ועד ההצלה, לא נחו לרגע. הם היו נחושים לדבוק במאבקם, עד אשר ישיגו את שחרורו המלא של

"עדי עד שמו הגדול" - ולא עד בכלל

עד ולא עד בכלל (ד, ט)

בחינת "עד" למעלה הוא מה שאומרים "משוכח ומפואר עדי עד שמו הגדול", שיש בזה ב' פירושים: (א) לשון נצחיות. (ב) לשון הפסק כמו עד כאן תחום שבת. והם ב' הבחינות והענינים של עד ועד בכלל ועד ולא עד בכלל, דשניהם הם אמת למעלה.

דהנה שמו הגדול ידוע שהוא אור א"ס הבלי גבול, דבבחינה ומדריגה זו הפירוש עדי עד הוא לשון נצחיות, והיינו דההילול והשבח ברוממות אור א"ס אין לו שיעור כלל. כי יש שבח ותהלה שיש לו קץ וגבול, והוא, כאשר המשוכח הוא מוגבל בחכמתו וגדולתו, ולזאת כאשר יגיע לסוף ותכלית מעלתו, יופסק. שלא יוכל לשבחו עוד ביתר מכפי מדתו. אבל ברוממות אור א"ס שאין לו קץ ושיעור כלל, ממילא ההילולים והתשבחות הן ג"כ בבחינת בלי גבול ושיעור.

וזהו משוכח ומפואר עדי עד שמו הגדול - עד ועד בכלל שהוא מלשון נצחיות, כי אין קץ לשבחו.

אמנם מאותו הטעם ששמו הגדול הוא אור אין סוף הבלי גבול, ישנו בזה פירוש נוסף שהוא מלשון הפסק עד ולא עד בכלל.

דהנה עד ועד בכלל הוא, שמדריגה הא' באים למדריגה האחרת. ועד ולא עד בכלל הוא שלא יגיע ויבוא ממדריגה אחת למדריגה האחרת. דהיינו שגם אם תגיע לעילוי היותר גדול, עדיין עד ולא עד בכלל שלא תגיע לעולם לאורו האמיתי.

והענין הוא, דהנה במדריגות שהן בערך זה לזה, והיינו באור שהוא בבחינת גבול בעצם, וכמו בהגילויים דסדר השתלשלות שהן אורות מוגבלים בדרך כלל, ויש בזה גם כן ריבוי מדריגות זו למעלה מזו אבל הם בערך זה לזה, ומאחר שכללות האור הוא בבחינת גבול, לכן יתכן לומר שמהמדריגה התחתונה באים למדריגה העליונה, כמו שבשכל תחלה לומדים שכל קטן ואחר כך באים לשכל גדול יותר.

אמנם זהו בבחינת עילה ועלול שהן בערך זה לזה, אבל באור א"ס שלמעלה מהשתלשלות עילה ועלול, הרי המדריגות הם באין ערוך כלל זה לזה, ולכן גם כשיודע ומשיג בחינה ומדריגה האחת, לא יגיע ולא ישיג על ידי זה בחינה ומדריגה העליונה, והוא מרוחק עדיין ממנה לגמרי, לפי שהיא נבדל בערך. ואדרבה, צריך להיות דוקא ביטול מהות השגה הראשונה, ואז יגיע למדריגה העליונה.

(על פי ד"ה שובה ישראל תרס"ו)

העלאת התורה והמצוות

ואלו כשרות בעוף.. נשתברו גפיה (ט, ט)

עלמות הכנפים (רש"י)

ענין הכנפיים בעבודת האדם יובן על פי מה שכתב הרח"ו ז"ל בשער היחודים פרק יא שהכנפים בעוף הן זרועות האדם. דהנה זרוע ימין זרוע שמאל הם אהבה בקו הימין ויראה בקו השמאל. והם צריכים להעלות למעלה כמו הכנפיים, וזהו שכתוב בתיקונים (בהקדמה בתחילתה) שהעוסקים בתורה ומצוות בדחילו ורחימו נקראים בניים ואם לאו נקראים אפרוחים דלא יכלין לפרחא, היינו שהכנפיים מעלות את התורה ומצוות למעלה. וזהו שאמרו בגמרא אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, פירוש שלא נשאר למטה בעולם הזה.

ולכאורה - מהו הצורך בהעלאת התורה והמצוות? והרי אורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד, שהוא ורצונו אחד?

אלא כי העולם הזה הוא שפל בב' בחינות - כי ההארה שבו מצומצמת מאד עד קצה האחרון, ולכן הוא חומרי וגשמי. ובנוסף על צמצום ההארה, היא גם באה בלבושים ומסכים רבים עד שנתלבשה בקליפת נוגה להחיות כל דברים הטהורים שבעולם הזה ובכללם הוא נפש החיונית המדברת

שבאדם. ולכן כשמדברת דברי תורה ותפלה בלא כוונה, הרי אף שהן אותיות קדושות ואין קליפת נוגה שבנפש החיונית מסך מבדיל כלל להסתיר ולכסות על קדושתו ית' המלוכשת בהן, מכל מקום ההארה שבהן מקדושתו ית' היא בבחינת צמצום עד קצה האחרון, מאחר שהקול והדבור הוא גשמי.

אבל בתפלה ותורה לשמה דהיינו מאהבה ויראה, הרי האהבה ויראה מתלבשות באותיות הדבור הואיל והן מקור ושרש להן, שמחמתן הוא מדבר אותיות אלו, לכן מעלות אותן עד מקומן ביצירה אם הם מדות טבעיים, או לבריאה אם הם שכליים, ושם מאיר ומתגלה אור א"ס ב"ה שהוא רצון העליון ב"ה המלוכש באותיות התורה שלומד ובכוונתן או בתפלה ובכוונתה או במצוה ובכוונתה בהארה גדולה לאין קץ מה שלא יכול להאיר ולהתגלות כלל בעוד האותיות והמצוה בעולם הזה הגשמי לא מינה ולא מקצתה.

וזהו שכמו שכנפי העוף אינם עיקר העוף ואין חיותו תלוי בהם כלל ולכן ניטלו אגפיה כשרה, כי העיקר הוא ראשו וכל גופו, כך דרך משל התורה ומצות הן עיקר היחוד העליון על ידי גילוי רצון העליון המתגלה על ידיהן, והכנפיים אינם אלא משמשים לראשו וגופו לפרחא בהון, היינו שהדחילו ורחימו הם מעלים אותן למקום שיתגלה בו הרצון אור אין סוף ברוך הוא והיחוד.

(על פי תניא פרק מ)

מעלה גרה ומפריס פרסה - בהעלאת נפש הבהמית

אלו הן סימני בהמה כל בהמה מפרסת פרסה ונו' כל בהמה שמעלת

גרה (ט, ט)

ענין האכילה בכלל - הוא, שעל ידי זה הדבר נעשה "דם ובשר כבשרו" של האדם, ואזי מתמלאת תכליתו - שיהא נכלל בהמדבר.

ובאדם גופא התכלית היא שיהיו נכללים בה"אדם" שבו, מלשון "אדמה לעליון", כביכול, ל"אדם העליון שעל הכסא", וכמבואר בלקוטי תורה שעל ידי שעושה האדם את שליחותו של אדם העליון - נעשה "כמותו", שהוא ענין ההתכללות באדם העליון.

והנה הדרך להתכללות באדם העליון היא דרך ארוכה ורחוקה ביותר, והרי "כל הדרכים בחזקת סכנה". וכדי שיוכל האדם להלך כל דרך זו - נתנה התורה שני סימנים, המעידים אם האדם עושה עבודתו כראוי, כלומר, אם הוא מתעסק בדברים הגשמיים לשם שמים ולעבודת הוי', כי אם אין הוא עושה זאת לעבודת הוי' אלא מצד טבעיותו ורגילותו, וממילא אינו פועל בזה העלאה אלא להיפך, הרי אין לו לאכול ולעסוק כלל בהעלאת הגשמיות.

וזהו שהסימן הראשון הוא "מפריס פרסה", שהפרסה מחולקת ומכוונת לימין ולשמאל, לשני הצדדים. והענין בזה יובן על פי המבואר בתורה אור (פ' וישלח) על המסופר אודות ר' חנינא בן תרדיון, שעשה שני ענינים - מעשה אחד בקו החסד, ומעשה שני בקו הגבורה - ועשה את שניהם באותו אופן, ועל ידי זה ידעו שאין זה מצד הטבע אלא מצד עבודה, כי אילו היה זה מצד הטבע - לא היו יכולים להיות שני הענינים באותה חיות.

והוראת הדבר היא, שהאדם יוצא מטבעו ורגילותו, ועושה את שליחותו של "אדם העליון" בכל מקום שהוא נשלח אליו.

ואף על פי כן, כיון שהוא עוסק בגשמיות, שיש לה שייכות לחומריות - הרי אפילו בראותו ש"מפרסת פרסה", אין לו לסמוך על עצמו, וצריך להיות גם הסימן ד"מעלת גרה" - לחזור וללעוס, לבדוק את עצמו, ולברר עוד פעם ועוד פעם.

(על פי אוצר לקוטי שיחות ח"ה שיחה ד' לפרשת ראה)

מלאכי העשבים

נשאו דשאים קל וחומר בעצמן; אם רצונו של הקב"ה בערבוביא, למה אמר למינהו באילנות? ועוד, קל וחומר: ומה אילנות שאין דרכן לצאת בערבוביא אמר הקב"ה למינהו, אנו על אחת כמה וכמה. מיד כל אחד ואחד יצא למינו. פתח שר העולם ואמר: יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו! (ס. ע.)

שר העולם. מלאך הממונה (כ"ז)

הענין הוא, שלכל דבר ודבר שבפרטי גשמיות הנבראים, יש שורש ומקור ברוחניות, וכמאמר רז"ל אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל, שענין המזל הוא שורש ומקור הדשא והעשב הצומח למטה, עד שגבוה מעל גבוה הם המלאכים שנקראים בשם דשא ועשב וכמו שכתוב בזהר בענין מצמיח חציר לבהמה ועשב לעבודת האדם.

ובזה יובן מה שנשאו דשאים ק"ו, שלכאורה יפלא איך ישאו דשאים ק"ו בעצמם, הלא הם צומח ואיך יהיה בהם הדבור והשכל לאמר קל וחומר. אך הענין הוא שאין הדשא והעשב אומר הק"ו, אלא שרשו ומקורו ברוחניות שהוא המזל שגבוה מעל גבוה עד המלאכים העליונים שיש בהם הדבור, שאומרים שירה, והם יכולים גם כן לשאת ק"ו.

ומה שהם מקורים על בחינת הצומח היינו להיות כי בהם הוא עיקר בחינת המדות, שהם בבחינת צמיחה מקטנות לגדלות, מקודם השליחות לשעת השליחות, או מקודם השירה לשעת השירה, שהצמיחה והתוספת היא בהגדלה בתוספת וריבוי, עד כי בשעת השליחות יכול המלאך לקרוא את עצמו בשם ה', כמו שכתוב ויאמר בי נשבעתי נאום הוי', וכתוב ותקרא שם ה' הדובר אליה, והיינו לפי שבעת השליחות הוא בטל לגמרי עד שקורא לעצמו על שם המשלה לפי שמתבטל כל מהותו לגמרי שאין בו רק כח השליחות, והרי זה כמשל הצומח שמשנתה מקטנות לגדלות.

וזהו שאמר רז"ל בשמות רבה פ' תרומה שכל מה שיש למעלה יש למטה, למעלה שרפים עומדים ולמטה עצי שטים עומדים, וכתוב או ירננו כל עצי היער שקאי על המלאכים שנקראים בשם עצי היער, והיינו להיותם מקורים ושרשים לבחינת הצומח אילנות ודשאים שלמטה. (על פי תורת שמואל תרכ"ט ע' קנז-קנח)

מיעוט ופיוס הלבנה

כתיב ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים, וכתוב את המאור הגדול ואת המאור הקטן. אמרה ירח לפני הקב"ה: רבונו של עולם! אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד? אמר לה: לבי ומעמי את עצמי. אמרה לפניו: רבש"ע! הואיל ואמרת לי לפניך דבר הנני אמוצי את עצמי? אמר לה: לבי ומשול ביום ובלילה. אמרה לה: מאי רבותיה, דשרגא בתיירא מאי אהני? אמר לה: זיל לימנו כך ישראל ימים ושנים. אמרה לה: יומא נמי, אי אפשר דלא מנו ביה תקופתא, דכתיב והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים! זיל ליקרו צדיקי בשמוך – יעקב הקטן שמואל הקטן דוד הקטן. הזייה דלא קא מיתבא דעתה, אמר הקב"ה: הביאו כפרה עלי שמיעמתי את הירח (ע. פ. ע.)

קטרוג או טענה צודקת?

רש"י על התורה קורא לטענת הלבנה בשם "קטרוג" כלפי מעלה (כביכול), ומשמע שלא היתה טענתה צודקת. וכן מוכח מלשון רש"י שם "נתמעטה הלבנה על שקטרגה ואמרה אי אפשר כו'", היינו שהיה זה גדר עונש. אבל מהמבואר כאן שהקב"ה פייס את הלבנה, משמע, שתוכן טענתה הוא "דבר הגון" גם לפי אליבא דאמת.

ועוד קשה: אם אכן טענה זו נכונה היא היתכן שמלכתחילה ברא הקב"ה את שני המאורות באופן שיש מקום לטענה צודקת שבריאחם אינה כראוי? והרי "עולם על מליאתו נברא"!

ובכלל - החמה והלבנה נבראו כמאמר ה' "יהי מאורות ברקיע השמים וגו'", ופשיטא שנשלם רצון הבורא בבריאתם, וכמפורש "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד"; וגם פשוט וברור שכל הברואים

אין ענינם ומטרתם אלא להשלים רצון הבורא, וא"כ איך יתכן, כפי שמשמע בפשטות, שהלבנה קינאה לכבודה ותבעה לעצמה כתר גדול יותר? ועוד יותר תמוה המשך הסוגיא שנראה כי הלבנה קינאה בחמה ולא התפייסה עד כדי כך שהקב"ה הוצרך להביא כפרה!

תורה שבכתב ושבעל פה - חמה ולבנה

ויבאר בהקדם הידוע ד"אסתכל בה באורייתא וברא עלמא", שהתורה היא הדיפתראות שמהן נברא העולם. וכן הוא גם בשמש וירח, שישנם תחילה בתורה, ועל פי תוכנם כפי שהם בתורה, נמשך ונשתלשל ענינם בשמש ולבנה בגשמיות כפשוטם.

והנה מבואר בשל"ה, ששני המאורות (כפי שהם בתורה) הן תורה שבכתב ותורה שבעל פה (וכמרומו גם במדרש על הפסוק ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה, "מנין היה יודע משה אימתי יום? אלא כשהקב"ה היה מלמדו תורה בכתב היה יודע שהוא יום, וכשהיה מלמדו על פה משנה ותלמוד, היה יודע שהוא לילה"). וטעם הדבר שתורה שבעל פה היא "המאור הקטן", הוא כי "תורה שבעל פה היא המקבלת מתורה שבכתב, וכמו שאמר בגמ' מנלן דכתיב כו' או מנא הני מילי דאמר קרא כו'", כמו הלבנה המקבלת אורה מהשמש.

וזהו שבתחילה נבראו "שני המאורות הגדולים" בשווה ואחר כך נתמעטה הלבנה על ידי טענתה:

זה שתורה שבעל פה היא "מקבל" מתורה שבכתב, הוא רק מצד בני ישראל, מקבלי התורה, שההלכות והציוויים שבתורה שבעל פה ניתנו להם ללמוד מתורה שבכתב על ידי י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן וכיו"ב, מה שאין כן מצד הקב"ה, נותן התורה, אין תורה שבעל פה בגדר "מקבל" מתורה שבכתב, ושתייהן הן בגדר "מאורות הגדולים", כי "כולם ניתנו מרועה אחד", ובלשון הרמב"ם בתחילת הקדמתו "כל המצות כו' בפירושן ניתנו".

ועל דרך זה בנוגע לחמה ולבנה כפשוטם:

זה שאור הלבנה מתהווה ונוצר מאור השמש, הוא רק כפי שהוא מצד גדרי העולם, אבל מצד הקב"ה, הרי (אור) הלבנה הוא בריאתו של הקב"ה בשווה ממש (אור) השמש, אלא שכיון שגדרו של אור הלבנה הוא — אור של מקבל, לכן, אור זה בא בפועל ובגלוי באמצעות השמש. וזהו הפירוש בטענת הלבנה "אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד": מצד כוונת הקב"ה בהבריאה, הנה מציאות "המקבל" (לבנה) היא היא הדרושת שאור המקבל יבוא באמצעות המשפיע, שהרי מצד גדרי העולם, הרי המקבל למטה מן המשפיע ומקבל ממנו, ומשום הכי צריך להיות מיעוט הירח, באופן שנעשה "מאור הקטן", המקבל אורו מן השמש.

התכלית - שתתגלה מעלת ה"מקבל"

אמנם זה שנעשה מאור הקטן אין זו התכלית והמטרה, אלא שעל ידי זה יגיע לשלימותו, שתתגלה בו עשייתו של הקב"ה, שיהיו "שני המאורות הגדולים", וזה יתקיים בפועל לעתיד לבא, שאז יהיה "אור הלבנה כאור החמה". וזהו ביאור המשך הגמרא "לכי ומשול ביום ובלילה .. לימנו כך ישראל ימים ושנים וכו'" — לאחרי מיעוט (אור) הירח, צריכים להדגיש את תכלית הכוונה באור המקבל, שאין הכוונה שישאר במיעוט אורו, אלא שיבוא ויגיע על ידי זה להיות "מאור הגדול", "אור הלבנה כאור החמה".

וזהו תוכן ענין הפיוס של הקב"ה — "לכי ומשול ביום ובלילה כו' זיל לימנו כך ישראל ימים ושנים כו' זיל ליקרו צדיקי בשמיך" — שכדי שיודגש באופן גלוי שכל המטרה של מיעוט הירח היא רק כדי שעל ידי זה תבוא סוף סוף להיות "כאור החמה", ששוב יהיו "שני המאורות הגדולים", יש בה גם עתה ענינים של "גדלות" של מקבל (לא גדלות במובן של משפיע, אלא גדול ועילוי של מקבל), וזהו שהצדיקים נקראים "הקטן", לא מצד מעלת ההשפעה, אלא אדרבא — מעלת הביטול דוקא. וענין הכפרה על מיעוט הירח, הוא גם כן להדגיש שכל זמן שהיא בגדר "מאור הקטן", שהלבנה היא בגדר מיעוט, צריכים עדיין ל"כפרה" על מיעוטה, עד שתושלם הכוונה בגלוי לעתיד לבוא, "והיה אור הלבנה כאור החמה", שיהיו "שני המאורות הגדולים" בגלוי ובפועל.

(על פי לקוטי שיחות ח"ל ע' 8 ואילך)

קוסטרומה זו על שום מה

הרב ניסן רופו • קוסטרומה, רוסיה

קנוקנות שבה - אלו ריקנים שבישראל". הרבי הסביר כי "עמי הארץ הם העלין ששומרים את הפרי, כן עמי הארץ הם מגינים על לומדי התורה. והיינו דהגם שהם בעצמם אינם לומדים תורה, מכל מקום הם מגינים על לומדי תורה ומחזיקים אותם. וכמו שנראה במוחש דאהבת כלל ישראל אל התורה ולומדיה היא אהבה עצמית, שהיא אהבה רוחנית שאינה תלויה בשום דבר, ורק מצד העצם בלבד".

סוף דבר היה שבעקבות הלחץ העולמי שהופעל על ממשלת רוסיה, שוחרר הרבי מגלותו ב"ב תמוז ואושר לו לחזור לביתו בתנאי אחד - שיעזוב את רוסיה בהקדם, דבר שהתבצע לאחר חגי תשרי תרפ"ח. השוחט, הרב קוגל, נותר בעיר על משמרתו והמשיך במסירות נפש לשמר בה את גחלת היהדות גם בימי הבהלה של סטאלין שר"י עד שגורש לערבות סיביר, שם התגלגל בייסוריו עשור שנים עד שזכה והצליח להיחלץ מעמק הבכא ולעלות לארץ ישראל.

מאז זרמו מים רבים בוולגה. יהדות העיר נרמסה, דממה ולכאורה נעלמה. אבל עתה עשה הרב רופו את דרכו אל העיר, ולתדהמתו גילה גחלים בוערות - יהודים משארית הפליטה שדרשו וקיבלו לידיהם את בית הכנסת המקומי המזוהה וכוננו אותו מחדש. מאז ביקורו זה בעיר, קשר הרב רופו את גורלו בגורלה. אך טרם נמשיך, הבה נחזור לתחילת דרכו.

מצלמת ק.ג.ב. בכניסה לבית הכנסת

הרב ניסן רופו נולד וגדל במוסקבה הבירה כילד להורים יהודיים, מתבוללים שלא ברצונם, תחת המגף הסובייטי הדורסני. בבית הספר היה ניסן ראש שבט ה'קומסומול' - תנועת הנוער הקומוניסטית - ופיתח נאמנות לאידאולוגיה הרוסית השלטת. למעשה, ניסן כלל לא ידע שהוא יהודי, אך יום אחד עיין במסמכי המשפחה וגילה את העובדה המפתיעה - אותה התאמץ מאז להסתיר מחבריו.

פעם אחת עבר ניסן הצעיר עם אביו ליד בית הכנסת הגדול במוסקבה, ואביו לחש לו כי זהו ה'סינגוגה' - בית התפילה - היהודי. באותה שעה

היו אלה השנים שלאחר נפילת מסך הברזל, כאשר ברחבי רוסיה הגדולה החלו להיראות ניצנים של פריחה יהודית מחודשת, בעיקר בערים הגדולות. באותם ימי בראשית, לפני כשלושים שנה, היה הרב ניסן רופו תלמיד ישיבה מבוגר שהגיע למוסקבה במטרה לסייע לשלוחים המקומיים במלאכת התחייה היהודית במדינה הקפואה לאחר שבעים שנות קומוניזם.

"באותה שעה לא היו שלוחים רבים ברוסיה", הוא משחזר את מה שנראה היום בלחי נתפס נוכח מאות הרבנים החסידיים הממלאים את ערי השדה בכל אתר ואתר, "ואלה שהגיעו לא שלטו בהכרח בשפה רוסית. אני, כדובר רוסית מבית, הגעתי כדי לסייע בכל עניין אליו נדרשתי".

באחד הימים פנה אליו השליח במוסקבה הבירה - כיום הרב הראשי לרוסיה - הגאון הרב שלמה דובער לאזאר שליט"א בבקשה שהפתיעה אותו. "בעיר קוסטרומה יש קהילה יהודית שזקוקה לספר תורה. סע בבקשה לשם והבא להם ספר תורה".

הרב רופו נדהם. קהילה יהודית בקוסטרומה? עם מניין פעיל? !
במונחים רוסיים, קוסטרומה היא עיר קטנה בת 250 אלף תושבים בלבד. היא שוכנת על גדת נהר הוולגה, כשלוש מאות וחמישים קילומטר צפונית-מזרחית למוסקבה. הרב רופו ידע כי באותה שעה גם בערים הגדולות ברוסיה, בהן מתגוררים מיליוני תושבים ובהם רבבות יהודים, עדיין לא נוסדו בכללן קהילות מסודרות, ולכן התפלא כיצד בעיר המרוחקת הזו כבר יש מניין המבקש ספר תורה לקריאה. כמובן, הוא קם ונסע לקוסטרומה - בלא יודעין שהעיר הזו תהפוך למקום השליחות של חייו.

על אף שבתולדותיה של רוסיה אין לקוסטרומה עבר מפואר במיוחד, הרי שבקרב חסידי חב"ד יודע כל דרדק לדרקם כי זו העיר אליה הוגלה כ"ק אדמו"ר הרי"צ מליובאוויטש ז"ע על ידי הצוררים הקומוניסטים לאחר מאסרו המפורסם (ראה יריעה נרחבת לעיל בגיליון זה). היה זה בחודש תמוז תרפ"ז, כאשר לאחר שהרבי נאסר בידי השלטונות ב'עוון' עמידתו העיקשת על משמרת הדת, בעקבות שתדלנות רבה הומר עונש המוות - רח"ל - שהורשת עליו בתחילה לגירוש למשך שלוש שנים לקוסטרומה הרחוקה. שם, סברו הרשעים, לא יוכל הרבי ליצור קשר עם הרשת המחתרנית של חסידיו ונאמניו שהקימו תלמודי תורה, ישיבות ומוסדות דת בסתר, ובכך יקיץ הקץ על יהדות רוסיה.

רק כדי לסבר את אוזן הקוראים בני ימינו על האימה ששררה בכל מפחד השלטונות דאז, נוסף ונאמר כי איש מחברי הקהילה היהודית המקומית לא העז לארח את הרבי, מחשש פן יבולע לו. זולת אחד - השוחט רבי ירחמיאל קוגל ע"ה. ואכן, במשך ימי גלותו בעיר התגורר הרבי בביתו ברחוב ניקיטסקאיה 3.

בשבת פרשת בלק ט' תמוז אמר הרבי מאמר חסידות, כדרכו מאז ומקדם בימי שבת ומועד, על הפסוק "גפן ממצרים תסיע", והביא את מאמרו של ריש לקיש: "אומה זו כגפן נמשלה. זמורות שבה - אלו בעלי בתים. אשכולות שבה - אלו תלמידי חכמים. עלין שבה - אלו עמי הארץ."

ניכור, כאשר חלקם נשואים בנישואי תערוכת רח"ל. "קחו למשל את סיפורה של יהודייה, אם לילד בגן הילדים של בית חב"ד, המשתדלת לשמור על יהדות בסיסית בביתה, על אף נוכחותו של בעלה הנכרי", משתף אותנו הרב רופו. "בחג הפסח שומרת האם כשרות בהקפדה מוחלטת, עד שגם אינה אוכלת קטניות, זאת לאחר שמזה כמה שנים הקימה לעצמה מטבחון נפרד במרפסת הבית. כך, עד שבעלה ריחם עליה והכריז: בחג הפסח לא נכניס חמץ הביתה! וכך אפשר את הכשרת המטבח כולו לפסח, כאשר האישה מטפלת בו לבדה.

הרגיש הילד צביטה עזה בליבו, צביטה שלא ידע את פשרה והיא גם לא עזבה אותו מאז והלאה. ניסן נשא אותה עמוק בנפשו. שנים לאחר מכן, לאחר התמוטטות ברית המועצות, התארס ניסן בחג הסוכות תשנ"ג בשיבת 'תומכי תמימים' החדשה במוסקבה, שהוקמה עבור צעירים מקומיים בעלי תשובה. בימי חול המועד יצאו בחורי השיבה לרחובות העיר על מנת לזכות יהודים במצות לולב. "הלכתי איתם", מספר הרב רופו, "וזה תפס אותי. הרגשתי שזה מה שאני רוצה לעשות בחיי - להיות יהודי גאה, המתקרב בעצמו ומקרב אחרים לתורה ומצוות".

כעבור זמן קצר, בהיותו נער בן ארבע עשרה שלחה אותו אימו למחנה קיץ של חב"ד במוסקבה, ונפשו שלא ידעה מנוח רוחני ששה על המחנה ותכניו כמוצאת שלל רב. "כבר ביום הראשון התחלתי ללבוש ציצית ולהניח תפילין. ביום השלישי כבר עשיתי ברית מילה, ולאחר מספר ימים נוספים ערכו לי פדיון הבן". בסופו של הקיץ כבר שמר הנוער ניסן שבת והקפיד על כשרות, הוא החל ללמוד כתלמיד מן המניין בשיבת חב"ד במוסקבה ומאוחר יותר עבר לשקוד על תלמודו בהיכלי התורה בארץ הקודש.

כמסופר, עוד בעודו תלמיד ישיבה, כאשר עמד בימי 'בין הזמנים' לעזר השלוחים במוסקבה, הכיר לראשונה את קוסטרומה, ולאחר נישואיו קבעו הזוג הצעיר בה את מקומם.

כל ההתחלות קשות, בכל מקום, וגם על השליחות בקוסטרומה לא פסח מאמר חכמינו. מעבר לפלא בקיומו של המניין האמור, לא

הייתה בעיר כל תשתית יהודית, כאשר גם היהודים היקרים שהקימו את המניין בזמנו לא ידעו כמעט דבר ביהדות. "תאר לעצמך", מספר הרב רופו, "שלקראת כל שבת וחג נהגו היהודים המקומיים לאפות חלות, כאשר לקראת חג הפסח הם אפו מצות לפי הכנתם ומידת ידיעתם, אך בגודל כוורתם אפו במקלים גם חלות...".

אחד היהודים הראשונים שהתקרו לתורה בסיועו של הרב רופו היה יהודי מבוגר ושמו אלכס שהופיע בערב חג הסוכות וביקש לרכוש ארבעת המינים. "הייתה זו הפעם הראשונה שמישהו בעיר בא אלי מיזמתו לבקש זאת, והסתקרנתי אפוא מנין לו לדעת כלל על מצוות החג. ובכן, אלכס היה מהנדס מטוסים לשעבר, ממומחי ברית המועצות לבדיקת תאונות תעופה. הוא גדל כסובייטי לכל דבר, למד הנדסת תעופה ועשה קריירה מקצועית. יום אחד, כשעבד על ניסויי מנועים בערכות רוסיה, ראה את טייס הניסוי הסובייטי אלכסנדר פדוטוב, בעל עיטור גיבור ברית המועצות, מוציא תמונה ממעיל הטייסים שלו ומנשק אותה לפני טיסת ניסוי מסוכנת. באותו רגע תהה אלכס שלנו לעצמו: אם זה מה שטייס הניסוי הזה עושה כנוצרי, מדוע שאני כיהודי לא אדע דבר על האמונה שלי?!

"אלכס החל אפוא ללמוד על יהדותו בכוחות עצמו. הוא סיפר לי כי לקראת חג הפסח באחת השנים ניסה לקנות מצה בבית הכנסת הגדול במוסקבה, אך בכניסה עמד איש ק.ג.ב. וכידו מצלמה, כשהוא מצלם כל מי שנכנס. בתפקידו הרגיש של אלכס דאז, כניסה לבית הכנסת הייתה יכולה לעלות לו בפיטורים מידיים. הוא חיכה בסבלנות עד שהמפקח הלך לענייניו, ואז חמק פנימה, רכש מצות ויצא בחיפזון מהמקום. אכן, לא יאומן כי יסופר, אבל כאלו היו החיים של מיליוני יהודים בברית המועצות במשך שבעים שנה. בכל אופן, בעזרתנו המשיך אלכס להתקדם בצעדי ענק בחייו הרוחניים, עד שקיבל עליו לחלוטין עול תורה ומצוות".

ארבעה דורות וחגיגת בר מצוה אחת

הרב רופו ומשפחתו בנו את קהילתם אכן על אכן, משפחה אחר משפחה, ואט אט בית הכנסת הוותיק פתח בחיים חדשים. מי שאינו מכיר את הדברים מקרוב, אינו יכול לתאר לעצמו אילו התמודדויות עוברות על יהודים העושים את דרכם הביתה, אחרי שנות

"בנה של האישה, היה הילד הראשון בהיסטוריה החדשה של קהילת קוסטרומה שנערכה לו ברית מילה בגיל שמונה ימים, לאחר שלרבים אחרים ערכנו ברית מילה בגיל מבוגר יותר. הברית התקיימה ערב ל"ג בעומר, והילד נקרא - איך לא - שמעון".

הרב רופו הכיר לפני שנים יהודי מבוגר, שם משפחתו פלדמן, מהנדס מצליח שמעולם לא העלה על דעתו לדרוך על מפתן בית כנסת. יום אחד נכנס האיש לבית חב"ד - אך לא לשם תפילה אלא כדי לקבל סיוע כלשהו מארגון החסד הפועל במקום. כך נוצר קשר חם בינו לרב רופו, כאשר מפעם לפעם הרב רופו ניסה לשכנע אותו להניח תפילין, אך הלה מיאן. הוא ניסה להזמין להשתתף בתפילות וסעודות החגים - אך שוב טען פלדמן כי יש לו בת נכה, בה הוא משקיע את כל זמנו, ולדבריו "איך לו פנאי לחגים יהודיים".

בבוא חודש ניסן באחת השנים שיגר לו הרב רופו מכתב בדואר האלקטרוני בבקשה שיבוא לקחת ערכה של מצות שמורות לחג הפסח. כאשר עברו כמה ימים ופלדמן טרם הגיע, שלח לו הרב הודעה בהאי לישנא: "שלום ידידי! תשמח אותי מאוד אם תבוא לקחת את המצות. אם לא תבוא - אדאג מאוד ולא אהיה רגוע באשר לשלומך".

מספר ימים לאחר מכן, סמוך לחג הפסח, טלפן פלדמן לרב רופו שבאותו זמן חש שלא בטוב ושכב במיטתו קודח מחום. "ברוך ה', הוא רצה לבוא לקחת מצות", מספר הרב רופו, "אבל הוא אמר שהוא חייב לקבל אותן דווקא ממני בעצמי. ניסיתי לשכנע אותו שמישהו מעזורי בית חב"ד יוכל לספק לו את מבוקשו בשמחה, אך הוא היה נחרץ שהוא רוצה לפגוש דווקא אותי... לא נותרה לי אפוא ברירה, וגרתי את עצמי לבית הכנסת.

"כשפלדמן נכנס, הוא היה נראה מרוגש כולו, כפי שלא ראיתי אותו מעולם קודם לכן. הוא סיפר שאחרי ההודעה ששלחתי לו הוא לא היה יכול להישאר בבית. מתברר שהמכתב שבר את המחסום הרגשי שעטף אותו וצבט את ליבו - אולי מעין אותה צביטה שאני חשתי בעודי ילד ליד בית הכנסת במוסקבה - ולכן הוא רצה לבוא ולהודות לי אישית על התחושה שגרמתי לו להרגיש שייך לעם היהודי, וכביכול חג הפסח לא יכול להתקדם בלעדיו. אם דאגתם לשלומי", מוסיף הרב רופו בחיך, "בינתיים, לאחר סיפור מיוחד שכוה, חולשתי עזבה אותי וכבר הרגשתי טוב".

ב"ה, ש"פ בלק, רפ"ג, בעיר מקלטי, קאסטראמא

גפן ממצרים תסיע, וארדל (חולין צ"ב ע"א) גפן אלו ישראל. אר"ש בן לקיש אומה זו כגפן נמשלה, וזמרות שבה אלו בעלי בתים, אשכולות שבה אלו תלמידי חכמים, עליון שבה אלו עמי הארץ, קנוקנות שבה אלו ריקנים שבישראל, והיינו דשלוו מתם ליבעי רחמי אתכליא על עליא דאלמלא עליא לא מתקיימין אתכליא. והוה דישאל נמשלו לגפן דמה הגפן הרי כל מה שיש בו הוא לשמירת העיקר שהוא הפרי, הנה כמו"כ ישראל תגם שיש בתוכם כמה סוגי בנ"א וכמו ת"ח בע"ב ועמי הארץ, התי"ח נמשלו לאשכולות, והבע"ב הם זמורות המחזיקים את האשכולות, והעמי הארץ הם העליון ששומרים את הפרי כן עמי הארץ הם מגינים על לומדי התורה, והיינו דהגם שהם בעצמם אינם לומדים תורה, מ"ט הם מגינים על לומדי תורה ומחזיקים אותם וכמו שנראה במוחש דאכתב כלל ישראל אל התורה ולומדי' היא אהבה עצמי' שהיא אהבה רותנית שאינה תלוי' בשום דבר ורק מצד העצם בלבד. דהנה

עמי הארץ אוהבי התורה. המאמר שנשא אדמו"ר הרי"צ בשבת פרשת בלק תרפ"ז, טרם התבשר על גאולתו, בעודו 'בעיר מקלטי, קאסטראמא'

המפורסמות שטבע הרבי הרי"צ במכתבו לחג גאולתו י"ב תמוז: 'לא אותי בלבד גאל הקב"ה ב"ב תמוז, כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הקדושה, שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה'. אלו אנשים שמלבד הכינוי 'ישראל' לכאורה אין בהם קשר ליהדות, והנה הנשמה שבהם כמו ניצורה משינה עמוקה והופכת פעילה".

הרב רופו אינו שמח בחלקו הרוחני ותמיד שואף גבוה יותר, אבל הוא לא מתעלם מהמתרחש סביבו. "זה נס של ממש", הוא אומר בהתלהבות. "יש לנו כיום בית כנסת פעיל, מקווה טהרה, אספקת מזון כשר, גן ילדים, בית ספר, ספרייה, מוזיאון יהודי, עיתון שבועי, מערך שיעורי תורה, ארגוני חסד, סעודות שבת המוניות, בריתות מילה, וגם חברה קדישא מסודרת. בנינו מערכת שמאפשרת לנו להביא ממוסקבה מוצרים כשרים. אנחנו רוכשים בשר ומוצרים נוספים ישירות מהמפעלים המהודרים ברוסיה במחירים סיוטנאיים, וכל יהודי בקהילה שמעוניין בכך – מקבל אותם כמעט באותו מחיר, אפילו יותר זול מישראל...".

העלים והפירות

כדרכנו, נחתום בסיפור של אור מקורות בית חב"ד קוסטרומה, כזה שמרגש במיוחד את הרב רופו הנמרץ והשבע בסיפורי נשמות.

"כאשר הגעתי לקוסטרומה לראשונה, הלכתי לבקר את בני משפחתו של השוחט הרב קוגל שאירח את הרבי הרי"צ בזמנו. לימים, בתו עלתה לישראל עם שלושה מילדיה והתגוררה בבאר שבע עד שנפטרה בגיל שיבה, ושתי בנות נשארו בקוסטרומה. הכרנו את אחת מהן שלצערנו הייתה נשואה לנכרי, והיא סיפרה לי שסבה השוחט אמר לה שאם תתחתן עם גוי היא לא תהיה נכדתו. לדבריה, לאור זאת, היא המתינה והתחתנה בנישואיה הפסולים רק אחרי פטירתו..."

"אכן נשמע מצער מאוד, אלא שאז הצאצאים, בני הדור הבא, החלו להגיע לגן הילדים שלנו. אחת הילדות הייתה מבוגרת מגיל הגן שלנו, ופתחנו רק למענה כיתת לימוד מיוחדת ושכרנו מורה שלימדה אותה במשך שנה שלמה, כדי שתוכל להתקדם כראוי ולהמשיך במסלול הלימודים שלה. כיום הוה, הצאצאים הללו שכבר בגרו רובם ככולם שבו ליהדות והקימו משפחות מפוארות, שומרות תורה ומצוות, ברוסיה וישראל."

"כשמסתכלים על התחלת הסיפור – מהסבא השוחט הרב קוגל שפינה את ביתו עבור הרבי הרי"צ ושלם מחיר אישי כבד על שמירת היהדות בגלותו בסביר, עד לצאצאיו המקיימים חיים יהודיים מלאים חרף כל מה שעבר על המשפחה ועל יהדות רוסיה במאה השנים האחרונות – אי אפשר שלא לראות בכך המשך ישיר של אותה מסירות נפש של הרבי הרי"צ למען בני עמו, כמו גם התגשמות דבריו במאמרו שנשא כאן בעירנו אודות 'העלים' – היהודים הריקים ממצוות והנראים לכאורה כמנותקים מכל זיק של יהדות, אבל בליבם הם אוהבי תורה ועלינו המשימה לחברם חזרה לגפן היהדות ולעשותם פירות טובים. עבורי, המעגל שנפתח עם בוא הרבי לעיר – נסגור." ■

סיפור מרגש במיוחד חולק איתנו הרב רופו. "לפני מספר שנים נסעתי ברכבת למוסקבה, במטרה להשתתף בחתונה במשפחת הרב לאזאר שליט"א. בדרכי כתבתי לחבריי השלוחים כי כבר חלפו 27 שנה מאז חזרתי ליהדותי, ובמשך השנים הללו השתתפתי בשמחות רבות של בריתות, בר מצוות וחתונות אצל חבריי, מכריי ובני קהילתי, ועם זאת מעולם לא נכחתי בשמחה יהודית מסורתית של בני משפחתי הביולוגית המורחבת, שברובה הגדול מנותק קשר עם יהדות פעילה."

"חבריי השלוחים הגיבו כמובן באמפתיה ואמרו כי כולם חשים כאחים לי ואנו כמשפחה אחת גדולה, והדבר בהחלט חימם את ליבי, אבל אחרי הכל העיקה עליי השאלה: מה עם המשפחה שלי?"

"וראה זה פלא. זמן לא רב אחר כך, בהשגחה פרטית מופלאה, תלמידי הישיבה במוסקבה שעסקו בפעילות להפצת יהדות בסביבות קוסטרומה איתרו משפחה יהודייה כשרה ומסרו לי את פרטיה. התחלתי להזמין להתארך על שולחני, ובשיחות עמהם התברר לתדהמתנו כי מדובר בבני משפחתי – בני דודתי. ואם לא די בכך, אחד מבני המשפחה, נער ושמו גרישה, עמד להגיע לגיל בר מצוה. כמובן, שמחתי עוד כך מאוד ונרתמתי להכין את גרישה לחגיגת בר המצוה שלו – הראשונה במשפחת רופו מזה ארבעה דורות!"

"שמחת הבר מצוה נערכה בישיבת 'תומכי תמימים' במוסקבה, כאשר הרב לאזאר העניק לגרישה את התפילין החדשות והמהודרות שלו במתנה. ישבתי ליד גרישה, ודמעות גיל ירדו מעיני כשראיתי אותו מתעטר בתפילין. לחשתי לו: 'הלוואי שאני בגיל 13 הייתי יודע מה הן תפילין! תודה לה' מסובב הסיכות שקרוביי החלו להתעורר ולשוב לצור מחצבתם.'"

בשם ישראל יכונה

קיומה הסדיר של הקהילה היהודית בקוסטרומה אינו פשוט כלל ועיקר. "לא פעם, אנשים שהחלו להתקרב יותר לתורה ולמצוות הרגישו שקשה להם להישאר כאן בתנאים הנוכחיים. חלקם עלו לישראל, ואחרים עברו למוסקבה או למקומות אחרים שבהם הקהילות מבוססות יותר ומספקות מענה נרחב יותר לכל צורך. עובדה זו מביאה לכך שדווקא האנשים שהופכים למרכזיים יותר בקהילה עוזבים אותנו – ואנחנו נדרשים שוב להתחיל מחדש... ברגע שאנשים מתקרבים ברצינות ליהדות, טבעי שהם מחפשים מקום בו ישנם חיים יהודיים עשירים ומותאמים יותר למצבם החדש, ואנו בהחלט מעודדים אותם לעשות זאת. כששואלים אותי אם יש עתיד לקהילה כאן, אני עונה בכנות שאני משתדל דווקא לעודד את הצעירים לעזוב. לדעתי אין להם כאן עתיד – לא מבחינה כלכלית ולא מבחינה יהודית. רק לפני שנתיים שלחנו ללמוד באוניברסיטה היהודית במוסקבה שבעה סטודנטים מקוסטרומה, כיוון שאנחנו רוצים באמת את טובתם הגשמית והרוחנית – והם ימצאו אותה שם הרבה יותר מאשר כאן. "לפני כעשרים שנה", הוא מספר, "ערכנו אירוע מיוחד לזוגות שבהם שני בני הזוג יהודים, הוא מספר, "והגיעו שלוש עשרה זוגות. כיום, לעומת זאת, מספר הזוגות היהודיים ירד פלאים כיוון שרובם הגירו מכאן, ואלו שנותרו רובם מתבוללים. לכך יש להוסיף את העובדה שבאופן טבעי רבים מהמבוגרים הלכו לעולמם. כך, כמו ידעי, טיהרתי וקברתי את כל המניין שלי עמם התחלתי את פעילותי לפני 22 שנה..."

"הקהילה הולכת מעת לעת ומשנה את פניה, ואנחנו עובדים היום עם נשמות יהודיות הבאות ממשפחות של ארבעה דורות נישואי תערובת – רח"ל – ועם זאת", ממרה הרב רופו להבהיר, "לב ישראל ער, והילדים הללו, נכדים לאם וסבתא וסבתא רבה יהודיות, ממלאים את גן הילדים ובית הספר שלנו ורוכשים בו ידע וחוויה יהודית על טהרת הקודש. כך, בכל פעם שחשבתי שוהו, עוד מעט והקהילה נעלמת ואיננה – בפועל מגיעים החגים ואני שוב ושוב נדרש לרוכש כיסאות חדשים כדי להכיל את הקהל שמתעורר ומגיע בפתע פתאום. הגיעו הדברים לידי כך שבפורים האחרון שכרנו אולם מהעירייה, כי בית הכנסת כבר לא היה יכול להכיל את כולם. אנשים שאביהם אינו יהודי וגם אבי אימם אינו יהודי – בוחרים לבוא אלינו ולא למקומות אחרים. אני מרגיש את התממשות המילים

גילוי אליהו - כאן ועכשיו

פנחס קינא קנאת ה' פעם אחת - וכי בשל כך מגיע לו שכר מופלא שכזה?
 < האם יש גילוי אליהו בזמן הזה? ומה עם גילוי פנחס? > ולמה דווקא תשבי
 יתרץ קושיות ואיבעיות ולא משה רבנו?

תחילה בסדר הדורות! מיישב רבי לוי יצחק ואומר שפנחס ואליהו הם בעלי אותה נשמה, כי אליהו הנביא הוא נשמה מששת ימי בראשית, ועניינה בעבורת ה' הוא "בקנאו את קנאתי" - לעורר קנאת ה', ומשכך בשעה שפנחס היה צריך לעמוד במסירות נפש כנגד שבט שמעון נכנסה בו נשמת אליהו הנביא, ולכן "פנחס זה אליהו", כי בנקודת הזמן הזו נכנסה בו נשמת אליהו.

עוד מוסיף רבי לוי יצחק שאליהו זכה למה שרבים לא זכו, והוא שגופו עדיין קיים. וזאת כי הוא לא נסתלק מעולם, אלא עלה בסערה השמימית יחד עם גופו.

לאמיתו של דבר, כידוע, בתחילת הבריאה הייתה כוונת הקב"ה שלא יהיה מוות בעולם והברואים יהיו קיימים ועומדים לעד כמו צבא השמים הקיימים ללא כל שינוי. שהרי הקב"ה הוא נצחי, וכשגוף האדם מסור כולו להקב"ה - צריך גם הוא להתקיים בקיום נצחי, כנאמר "ואתם הדבקים בה' אלוקים חיים כולכם היום". אלא שחטא עץ הדעת גרם לפירוד מהקב"ה והרגשת המציאות העצמאית, ומשכך בא המוות לעולם. ברם, אצל פנחס זה אליהו שהייתה לו מסירות נפש בגופו כדי לקנא קנאת ה', ממילא גם גופו נתאחד עם אלוקות, ולכן פנחס זה אליהו קיים בגופו.

בדרך זו מתבאר דבר מתוק ביותר. כידוע, ראשי התיבות תיק"ו הם ת'שבי יתרץ קושיות ואיבעיות. ולכאורה, למה שתשבי יתרץ? וכי לא מתאים יותר שמה רבנו, בהיותו מקבל ומוסר התורה מסיני, הוא שיתרץ?

אלא - מסביר רבי לוי יצחק - כדי לענות על שאלות ואיבעיות בגמרא, לא די בכך שיש מי שיודע להשיב כמשה רבנו, אלא נדרש דווקא מי שנשאר כל העת כנשמה בגוף ומחובר למציאות הארצית, שהרי "תורה לא בשמים היא", ולכן דווקא תשבי יתרץ קושיות ואיבעיות, בהיותו קיים בגופו.

דיבורים של גאולה

מה אתם אומרים - האם יש גילוי אליהו גם בזמן הזה? בנביא מלאכי נאמר "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא". ולכאורה, למה כתוב בלשון הווה - "שולח"? היה צריך להיות כתוב בלשון עתיד - 'אשלח לכם'!

מסביר המאור עיניים, בשם הבעש"ט: עניינו של משיח קיים אצל כל יהודי באשר הוא כבר עתה, וזהו 'ניצוץ משיח' שבנפשו. וכל אחד נדרש לעורר ולגאול את הניצוץ הפרטי שלו, ולהוציאו מן ההעלם אל הגילוי.

משיח הוא בחינת היחידה הכללית של עם ישראל, המייצגת את החיבור המוחלט עם האלוקות, וחלק ממנה קיים באופן פרטי בבחינת היחידה שבנפש כל יהודי. לכן "אדם" ראשי תיבות א'דם ד'וד מ'שיח. אדם הראשון היה נשמה כללית, וכלל בתוכו את כל נשמות ישראל, כמבואר בכתבי האריז"ל; דוד המלך היה "נעים זמירות ישראל", דהיינו שהיה נשמה כללית, ולכן אומרים "דוד מלך ישראל חי וקיים" בשל קיומו שנשמת כל אחד באופן פרטי; וכמובן, מלך המשיח הוא נשמה כללית, שנועד לגלות את האלוקות בעולם כולו, עד שיתקיים "כי מלאה

מה יותר נעלה - גילוי הבעל שם טוב או גילוי אליהו? ... כמובן, מי אנחנו שנכריע בשאלה לא שגרתית שכזו, אבל כמו שסיפרתי לכם בעבר - את התשובה לכך העניק לנו אדמו"ר הזקן בעצמו.

היה זה בזמן שאדמו"ר הזקן טרם קיבל עליו את ההנהגה, ודרכו הייתה לנסוע ממקום למקום בקהילות ליטא באופן נסתר, מבלי לגלות את זהותו, וכך קירב רבים מתלמידי החכמים שבדורו לדרך החסידות.

באחד הימים הגיע רבנו לעיר שקלוב שנודעה באותה עת כמבצר של תורה והתנגדות לדרך החסידות, והיה שם ריבוי תלמידי חכמים שהגו בתורה יומם ולילה. בנייהם היה הגאון ר' יוסף משקלוב, שכונה בפי העם ר' יוסף כל-בו. לאותו גאון היה שיעור יומי בעיון גדול, ורבנו הזקן נהג לשבת ולהאזין לשיעורו ואחר כך להתדיין עמו על חידושי, ובכל פעם התפעל ר' יוסף התפעל מכוח עיונו של רבנו בדרך הנגלה. באחת משיחותיהם, פלט ר' יוסף אמרה חריפה נגד הבעש"ט, ורבנו הזקן מצדו נכנס עמו בדברים כדי להוכיח את גדולת הבעש"ט. בין הדברים אמר רבנו לר' יוסף שגילוי הבעש"ט בעולם גדול יותר מגילוי אליהו הנביא... ר' יוסף התפלא ואף התרעם לשמע הדברים, אך רבנו הסביר את דבריו ואף הוכיח שיש לו מקור מהגמרא - ממסכת כתובות.

הגמרא מספרת שבשעה שרבי יהושע בן לוי נכנס לגן עדן, הלך אליהו הנביא והכריז: "פנו מקום לבר ליוואי". מה פירוש "בר ליוואי"? - זהו מלשון "הפעם ילווה אישי אלי", שהוא לשון ליווי והתחברות. דהיינו שהצדיקים ונשיאי ישראל נקראים "בר ליוואי", מאחר שהם מחברים את בני ישראל עם הקב"ה ואת העולם כולו עם האלוקות. לכן אליהו הנביא הכריז לפניו: "פנו מקום לבר ליוואי".

אם כן, מהעובדה שאליהו שימש את ריב"ל, משמע שהצדיקים העוסקים בחיבור העולם עם האלוקות גדולים מאליהו. והרי זה היה כל עניינו של הבעש"ט ותורתו - לגלות את ההתקשרות וההתחברות של הקב"ה עם מציאות הבריאה כולה, כידוע שיסוד החסידות הוא ההכרה ש"אין עוד מלבדו" - לא רק במשמעות שאין עוד אלוה ח"ו מבלעדי ה', אלא שאין עוד מציאות כלל, וכל מה שאנו רואים הוא דבר ה' המחיה ומקיים את הכל.

שאל ר' יוסף כל-בו - שטרם עמד על השתייכותו של רבנו לבעש"ט - מהי השייכות של הבעש"ט אליכם? הרי כבר עברו שני דורות מזמנו! השיב רבנו, שהגמרא במסכת עבודה זרה מדברת בדין משקה "ניצוץ" שהוא חיבור לטומאה וטהרה. מעיינותיה של תורת הבעש"ט - אמר רבנו - הם דבר הניצוץ, וניצוץ הוי חיבור. וכיון שהוא קיבל מתורת הבעש"ט בדרך ניצוץ, אם כן זהו דבר חי אצלו המקשרו עם מקור המעייץ.

שיחות אלו היו תחילת התקרבותו של רבי יוסף כל-בו לדרך החסידות, ובמשך הזמן נעשה לאחד מגדולי חסידיו של רבנו הזקן.

נסירת הנשמה, מסירת הגוף

בסיום פרשתנו אנו קוראים על מעשהו של פנחס שקינא קנאת ה', וידוע המאמר "פנחס זה אליהו". ולכאורה, מדקדק בקדושת לוי, האם לא היה מתאים יותר לומר 'אליהו זה פנחס'?! הרי פנחס היה

שאלות ופניות

המשייע הרב מנחם דב דוברוסקין

עצות לפיזור המחשבה בתפילה

שאלה: אני בחור די מפוזר. אני מאבד את חוט המחשבה בקלות, והדבר מאוד מפריע לי להתפלל בכוונה. מה אוכל לעשות?

תשובה:

ראשית, ההתמודדות עם פיזור המחשבה אינה ייחודית לך, והיא קיימת אצל רבים מאוד במידה כזו או אחרת, ורבות נכתב בזה באופנים שונים.

אחת העצות המובאת בחסידות לעניין זה היא "לעשות קמט בסידור", כמו שמקפלים דף לצורך סימון. הכוונה המקורית של אמרה זו היא ביחס להתבוננות במשמעויות העמוקות של פסקה מסוימת בתפילה ופירושה על פי חסידות, אבל בשלב ראשוני יותר ניתן להשתמש בה בהקשר רדין - שהאדם מחליט ומסמן לעצמו קטע מסוים בתפילה שבו הוא ישקיע בריכוז המחשבה וביתר חיבור פנימי. וכשהוא מתרגל לרכז את מחשבתו בקטע אחד משך זמן מה, לאחר זמן ניתן להוסיף קטע נוסף ועוד אחד, כאשר בתרגול מתמיד אדם יכול לראות בכך נפלאות, ו"מעט מעט אגרשנו" - את המחשבות המתרוצצות אנה ואנה - "מפניך".

מלבד זאת, חשוב שאדם יסיר מראש קודם התפילה את הדברים המונעים ממנו את הכוונה. כאשר הוא אינו ניגש אל התפילה היישר מעסקי ודיבורי החולין שלו, התפילה תהיה כראוי ביתר קלות. על שם זה נקראים פסוקי דזמרה בשם זה - מלשון זמירה וכריתה (ראה ד"ה אני לדודי תשי"ב), כשהכוונה לכריתת ה"קוצים", הם דברי הליצנות והדברים בטלים המפריעים להתגלות אור הנפש האלוקית בתפילה.

ולסיום נאמר כי על דבר זה עצמו עלינו להתפלל - שנזכה להתפלל כדבעי, ושהתפילה תהיה משמעותית עבורנו ונצלילה לכוון בה את ליבנו כראוי.

הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

והדברים כרוכים זה בזה: כל יהודי יכול ונדרש להביא את עצמו למציאות של גאולה פרטית, על ידי שהוא גואל את הניצוץ שלו מן ההעלם אל הגילוי, ובעבודה מתמדת ומשותפת יזכו כלל ישראל לגאולה הכללית. זו המשמעות של גילוי המשיח בנפש האדם: משיח הוא גם מלשון שיחה ודיבור, והכוונה לדיבורים של תורה ותפילה ומעשים טובים. בגאולה הפרטית, אפוא, האדם מקשר את כל המחשבות הדיבורים והמעשים שלו להקב"ה, וכאשר כל דיבור של האדם יוצא מפיו בכוונה לשם שמים הריהו יוצא מגלותו הפנימית.

אבל כדי שיהודי יפעל בקרבו את הגאולה, הוא נדרש לבשורת ההתעוררות של אליהו הנביא. זה מה שאלהו הנביא עושה כבר היום. כשם שבכתובים נאמר שלפני ביאת משיח צדקנו יעמוד אליהו על הרי ישראל ויבשר על בוא הגאולה כדי שכולם יכינו את עצמם כראוי לה, כך גם כל אדם לפני שהוא אומר דברי תורה ותפילה צריך שיהיה בו תשוקה וצימאון להתאחד עם הקב"ה. ואת הצימאון הזה מעורר ניצוץ אליהו שבכל יהודי.

אגב, במאור עיניים כתב בכל פעם שיהודי מבשר טוב ליהודי אחר, הוא מגלה בכך את הניצוץ של אליהו הנביא שבתוכו, שכל עניינו הוא לבשר בשורות טובות ישועות ונחמות, וכמו שאומרים בזמירות למוצאי שבת "איש פקיד על כל בשורות טובות". על כל פנים, עכשיו אנו מבינים למה כתוב "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא" - בלשון הווה, כי הוא מעורר את כולם כבר עכשיו. כל מי שרוצה לצאת מהגלות הפנימית שלו, עליו לדעת שהקב"ה מסייע לו על ידי שליחיו ומעורר בו את ההתלהבות לצאת מהגלות ולרצות להידבק בו יתברך.

אתם יודעים, בספר הזהר נאמר שפנחס קיבל את נשמות נדב ואביהוא, ולכן גם נעשה כהן והובטח לו "והיתה לו ולזרעו אחיריו", כי הנשמות שלהם התגלגלו בו, ובזכותן הוא מקבל "ברית כהונת עולם", כהונה לדורות.

מה היה פשר המעשה של נדב ואביהוא? כמבואר בזה, הייתה בהם התלהבות יתרה ורצון עז להיכנס לקודש הקדשים ולהקטיר קטורת, כדי להגיע לדביקות בה' עד כלות הנפש. אבל לאוהו זה דבר טוב, למה אפוא נחשב הדבר להם לחטא עד שנענשו במיתתם?! אומר האור החיים הקדוש, כי התעוררות זו הייתה מצד נשמתם כשלעצמה, אבל גופם לא הצטרף יחד עמהם להשתוקקותם. חסרה מסירות הנפש גם מצד הגוף, שיהיה גם הוא כלי לכך. לעומתם, פנחס שמסר את כולו להקב"ה - לא רק מצד הנשמה אלא גם מצד הגוף - הוא שקיבל לתוכו את התלהבות הקודש של נדב ואביהוא, רק לא באופן של כלות הנפש אלא פעולתו הייתה יחד עם הגוף. דבר זה נרמז גם במה שהתורה אומרת "פנחס בן אלעזר... השיב את חמתו". מהי אותה "חמתו"? "חמתו" הוא לשון חום וחמימות, דהיינו שפנחס הצליח להשיב מהי ולתקן את החמימות של נדב ואביהוא, שבהם הייתה שלא כדבעי, והפעם עשה זאת כנשמה בגוף.

לרומם את כל המציאות

אולי חשבתם על השאלה: למה דווקא פנחס זכה לדברים גדולים ונשגבים בזכות הצלתו את עם ישראל מכליה? והרי התמסרות מעין זו אנו מוצאים גם במשה רבנו שמוסר את נפשו למען אחיו כל כך הרבה פעמים - בחטא העגל, חטא המרגלים, חטא המתאוננים ועוד - תמיד הוא נושא תפילה ומעתיר בעדם, "ויתפלל משה בעד העם". איך ייתכן, אם כן, שמגיע פנחס ובמעשהו הבודד הוא מקבל את הגמול הגדול "בריתי שלום", והוא גם הופך למבשר הגאולה?! מה העניין כאן?

הרבי הרש"ב מסביר את הדברים בסגנון החסידות, שיש הבדל משמעותי בין עבודתו של פנחס לעבודתו של משה רבנו. פעולותיו של משה רבנו היו "מצד למעלה". מסירות הנפש שלו פעלה אצל הקב"ה מפני שהיה מלמעלה למטה, כולו היה תורה - "זכרו תורת משה עבדי" - שניתנה במתנה מלמעלה למטה. לעומתו, פנחס זה אליהו מוסר את נפשו "מצד למטה" - הוא הפקיר את גופו התחתון על קנאת ה'. בכך הוא קידש ורומם לא רק את צידו הרוחני אלא את כללות המציאות שלו, ולכן זכה לעניינים הנפלאים של "ברית כהונת עולם", עד שהדבר לא נותר רק כמתנה המקיפה וחופפת עליו מבחוץ אלא היא באה ונמשכה בפנימיותו - "לו ולזרעו אחיריו".

בכל יהודי קיימת אפוא הנקודה הזו של "פנחס זה אליהו" כדבר הטבוע בו באופן נצחי. וממילא כחלק מכך יש בו התלהבות ולהט קודש הכמוסים וגנוזים בנפשו, שזוהו ניצוצו של פנחס המוביל להתלהבות והתמסרות לעבודת ה'. ועל ידי שאנו פועלים ועושים כן ומוציאים את עצמנו לגאולה פרטית - יוצאים כל בני ישראל מן הגלות לגאולה שלמה. לחיים, לחיים ולברכה!